

บัญชียาหลักแห่งชาติ
National List of Essential Medicines

บัญชียาจากสมุนไพร

ปรับปรุงล่าสุดถึง ประกาศคณะกรรมการพัฒนาระบบยาแห่งชาติ เรื่อง บัญชียาหลักแห่งชาติ
พ.ศ. 2556 ประกาศ ณ วันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2556

ประกาศในราชกิจจานุเบกษา
เมื่อวันที่ 30 กันยายน 2556

สารบัญ

1. ยาแผนไทยหรือยาแผนโบราณ

1.1 ยารักษาอาการทางระบบไหลเวียนโลหิต (แก้ลม)

1.2 ยารักษาอาการทางระบบทางเดินอาหาร

1.2.1 กลุ่มยาขับลม บรรเทาอาการท้องอืด ท้องเฟ้อ

1.2.2 กลุ่มยาบรรเทาอาการท้องผูก

1.2.3 กลุ่มยาบรรเทาอาการแก้อท้องเสีย

1.2.4 กลุ่มยาบรรเทาโรคบิดสิวทวารหนัก

1.3 ยารักษาอาการทางสูติศาสตร์นรีเวชวิทยา

1.4 ยาแก้ไข้

1.5 ยารักษาอาการของระบบทางเดินหายใจ

1.5.1 ยาบรรเทาอาการไอ

1.5.2 ยาบรรเทาอาการหวัด

1.6 ยาบำรุงโลหิต

1.7 ยารักษาอาการทางกล้ามเนื้อและกระดูก

1.7.1 ยาสำหรับบรรเทา

1.7.2 ยาสำหรับใช้ภายนอก

1.8 ยาบำรุงธาตุ ปรับธาตุ

2. ยาพัฒนาจากสมุนไพร

2.1 ยารักษากลุ่มอาการของระบบทางเดินอาหาร

2.1.1 กลุ่มยาขับลม บรรเทาอาการท้องอืด ท้องเฟ้อ

2.1.2 กลุ่มยาบรรเทาอาการท้องผูก

2.1.3 กลุ่มยาบรรเทาอาการท้องเสีย

2.1.4 กลุ่มยารักษาแผลในกระเพาะอาหาร

2.1.5 กลุ่มยาบรรเทาอาการคลื่นไส้ อาเจียน

2.2 ยารักษากลุ่มอาการของระบบทางเดินหายใจ

2.3 ยารักษากลุ่มอาการทางระบบผิวหนัง

2.4 ยารักษากลุ่มอาการทางกล้ามเนื้อและกระดูก

2.4.1 ยาสำหรับรับประทาน

2.4.2 ยาสำหรับใช้ภายนอก

2.5 ยารักษากลุ่มอาการทางระบบทางเดินปัสสาวะ

2.6 ยาแก้ไข้ แก้ร้อนใน

2.7 ยาถอนพิษเบื่อเมา

2.8 ยาลดความอยากบุหรี่

1. ยาแผนไทยหรือยาแผนโบราณ

1.1 ยารักษากลุ่มอาการทางระบบไหลเวียนโลหิต (แก้ลม)

1. ยาหอมทิพโอสถ

ยาผง ยาเม็ด ยาผง (รพ.) ยาเม็ด (รพ.)

สูตรตำรับ

ในผงยา 142 กรัม ประกอบด้วย

1. ดอกพิภูล ดอกบุนนาค ดอกสารภี ดอกมะลิ เกสรบัวหลวง ดอกกระดังงา ดอกจำปา ดอกบัวจงกลนี้ หัวแห้วไทย กระจับ แก่นฝาง แก่นจันทน์แดง แก่นจันทน์ขาว แก่นจันทน์เทศ กฤษณา เปลือกชะลูด เปลือกอบเชย เปลือกสมุลแว้ง แก่นสนเทศ เหง้าว่านน้ำ เหง้ากระชาย หัวเปราะหอม ดอกคำไทย รากชะเอมเทศ แก่นสุรามฤต ลำต้นข่าต้น ลูกจันทน์ ดอกจันทน์ หนักสิ่งละ 4 กรัม

2. โกฐสอ โกฐเขมา โกฐหัวบัว โกฐเชียง โกฐจุฬาลัมพา โกฐกระดุก โศก้านพร้าว โกฐพุงปลา โกฐชฎามังสี หนักสิ่งละ 2 กรัม

3. เทียนดำ เทียนแดง เทียนขาว เทียนขาวเปลือก เทียนตาตึกแตน เทียนเยาวพาดณี เทียนสัตตบุษย์ เทียนเกล็ดหอย เทียนตากบ หนักสิ่งละ 1 กรัม

4. พิมเสน หนัก 2 กรัม การบูร หนัก 1 กรัม

คำแนะนำ

แก้ลมวิงเวียน

ขนาดและวิธีใช้

ชนิดผง

รับประทานครั้งละ 1 – 1.4 กรัม ละลายน้ำกระสายยา เมื่อมีอาการ ทุก 3 - 4 ชั่วโมง
ไม่ควรเกินวันละ 3 ครั้ง

น้ำกระสายยาที่ใช้

น้ำดอกไม้หรือน้ำสุก

ชนิดเม็ด

รับประทานครั้งละ 1 – 1.4 กรัม เมื่อมีอาการ ทุก 3 - 4 ชั่วโมง ไม่ควรเกินวันละ 3 ครั้ง

คำเตือน

- ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets)
- ควรระวังการใช้ยาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้ป่วยที่มีความผิดปกติของตับไต เนื่องจากอาจเกิดการสะสมของการบูรและเกิดพิษได้
- ควรระวังการใช้ยาในผู้ป่วยที่แพ้ละอองเกสรดอกไม้

2. ยาหอมเทพจิตร

ยาผง ยาเม็ด ยาผง (รพ.) ยาเม็ด (รพ.)

ตัวยาสําคัญ

1. ดอกพิกุล ดอกบุนนาค ดอกสารภี เกสรบัวหลวง ดอกบัวขม ดอกบัวเผื่อน หนังกิ่งละ 4 กรัม ดอกมะลิ หนักร 183 กรัม
2. ผิวมะกรูด ผิวมะขี้หนู ผิวมะนาว ผิวส้มตรังกานูหรือส้มจุก ผิวส้มจีน ผิวส้มโอ ผิวส้มเขียวหวาน หนังกิ่งละ 4 กรัม ผิวส้มซ่า หนักร 28 กรัม
3. โกฐสอ โกฐเขมา โกฐหัวบัว โกฐเชียง โกฐจุฬาลัมพา โกฐกระดุก โกศก้านพร้าว โกฐพุงปลา โกฐชุกามังสี หนังกิ่งละ 4 กรัม
4. เทียนดำ เทียนแดง เทียนขาว เทียนข้าวเปลือก เทียนตาตักแตน เทียนเยาวพาดณี เทียนสัตตบุษย์ เทียนเกล็ดหอย เทียนตากบ หนังกิ่งละ 4 กรัม
5. ลูกจันทน์ ดอกจันทน์ ลูกกระวาน ดอกกานพลู แก่นจันทน์แดง แก่นจันทน์ขาวหรือแก่นจันทน์ชมพู กฤษณา กระลำพัก ขอนดอก เปลือกชะลูด เปลือกอบเชย หัวเปราะหอม รากแฝกหอม หนังกิ่งละ 2 กรัม
6. พิมเสน หนักร 4 กรัม การบูร หนักร 1 กรัม

คำแนะนำ

แก้ลมกองละเอียด ได้แก่ อาการหน้ามืด ตาลาย สวิงสวาย (อาการที่รู้สึกใจหวิววิงเวียน คลื่นไส้ ตาพร่าจะเป็นลม) ใจสั่น และบำรุงดวงจิตให้ชุ่มชื้น

ขนาดและวิธีใช้

ชนิดผง

รับประทานครั้งละ 1 - 1.4 กรัม ละลายน้ำสุก เมื่อมีอาการ ทุก 3 - 4 ชั่วโมง ไม่ควรเกินวันละ 3 ครั้ง

ชนิดเม็ด

รับประทานครั้งละ 1 - 1.4 กรัม เมื่อมีอาการ ทุก 3 - 4 ชั่วโมง ไม่ควรเกินวันละ 3 ครั้ง

คำเตือน

- ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets)

- ควรระวังการใช้ยาอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้ป่วยที่มีความผิดปกติของตับ ไต เนื่องจากอาจเกิดการสะสมของการบูรและเกิดพิษได้

- ควรระวังการใช้ยาในผู้ป่วยที่แพ้ละอองเกสรดอกไม้

3. ยาหอมนวโกฐ

ยาผง ยาเม็ด ยาผง (รพ.) ยาเม็ด (รพ.)

สูตรตำรับ

ในผงยา 212 กรัม ประกอบด้วย

1. โกฐสอ โกฐเขมา โกฐหัวบัว โกฐเชียง โกฐจุฬาลัมพา โกฐกระดุก โกฐก้านพร้าว โกฐพุงปลา โกฐชุกามังสี หนักสิ่งละ 4 กรัม

2. เทียนดำ เทียนแดง เทียนขาว เทียนขาวเปลือก เทียนตาตึกแตน เทียนยาวพาลี เทียนสัตตบุษย์ เทียนเกล็ดหอย เทียนตากบ หนักสิ่งละ 4 กรัม

3. เปลือกสมุลแว้ง หญ้าตีนนก รากแฝกหอม เปลือกชะลูด หัวเปราะหอม กระลำพัก ขอนดอก เนื้อไม้กฤษณา หนักสิ่งละ 4 กรัม

4. เหง้าขิงแห้ง ดอกดีปลี รากเจตมูลเพลิงแดง เกาสะค่าน รากข้าพลุ หนักสังละ 3 กรัม
5. หัวแห้วหมู ลูกกระวาน ดอกกานพลู ดอกจันทน์ ลูกจันทน์ เปลือกอบเชยญวน ลูกผักชีลา แก่นสน หนักสังละ 4 กรัม
6. แก่นสักชี ลูกราชดัด ลูกสารพัดพิษ แก่นจันทน์เทศ แก่นจันทน์แดง ลูกกระดอม เถาบอระเพ็ด หนักสังละ 4 กรัม
7. เกสรบัวหลวง ดอกบุนนาค ดอกพิบูล ดอกสารภี ดอกมะลิ หนักสังละ 4 กรัม
8. เนื้อลูกมะขามป้อม เนื้อลูกสมอพิเภก รากชะเอมเทศ หนักสังละ 4 กรัม
9. พิมเสน หนัก 1 กรัม

คำแนะนำ

1. แก้มวิงเวียน คลื่นเหียน อาเจียน (ลมจุกแน่นในอก) ในผู้สูงอายุ
2. แก้มปลายไข้ (หลังจากฟื้นไข้แล้วยังมีอาการ เช่น คลื่นเหียน วิงเวียน เบื่ออาหาร ท้องอืด และอ่อนเพลีย)

ขนาดและวิธีใช้

ชนิดผง

รับประทานครั้งละ 1 - 2 กรัม ละลายน้ำกระสาย เมื่อมีอาการ ทุก 3 - 4 ชั่วโมง
ไม่ควรเกินวันละ 3 ครั้ง

น้ำกระสายยาที่ใช้

- กรณี แก้มวิงเวียน คลื่นเหียน อาเจียน (ลมจุกแน่นในอก) ในผู้สูงอายุ ใช้น้ำลูกผักชี (15 กรัม) หรือเทียนดำ (15 กรัม) ต้มเป็นน้ำกระสายยา
- กรณีแก้มปลายไข้ (หลังจากฟื้นไข้แล้วยังมีอาการเช่น คลื่นเหียน วิงเวียน เบื่ออาหาร ท้องอืด อ่อนเพลีย) ใช้ก้านสะเดา (33 ก้าน หรือ 15 กรัม) ลูกกระดอม (7 ลูก หรือ 15 กรัม) และเถาบอระเพ็ด (7 องค์กร หรือ 15 กรัม) ต้มเป็นน้ำกระสายยา
- ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ ให้ใช้น้ำสุกแทน

ชนิดเม็ด

รับประทานครั้งละ 1 - 2 กรัม ทุก 3 - 4 ชั่วโมง เมื่อมีอาการ ไม่ควรเกินวันละ 3 ครั้ง

ข้อห้ามใช้

ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ และผู้ที่มิใช่

คำเตือน

- ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets)
- ควรระวังการใช้ยาในผู้ป่วยที่แพ้ละอองเกสรดอกไม้

4. ยาหอมแก้ลมวิงเวียน

ยาผง (รพ.) ยาเม็ด (รพ.)

สูตรตำรับ

ในผงยา 225 กรัมประกอบด้วย

1. รากชะเอมเทศ หนัก 32 กรัม แก่นจันทน์เทศ หนัก 24 กรัม
2. ดอกกานพลู โศศเชียง โศศหัวบัว รากแฝกหอม เกสรบัวหลวง หนักสิ่งละ 12 กรัม
3. เปลือกสมุลแว้ง หนัก 10 กรัม เปลือกอบเชยญวน เปลือกอบเชยเทศ กฤษณา กระลำพัก โศศจุฬาลัมพา โศศพุงปลา เปลือกชะลูด หนักสิ่งละ 8 กรัม
4. พิมเสน ขอนดอก ดอกบุนนาค ดอกพิกุล ดอกสารภี หนักสิ่งละ 6 กรัม
5. เถามวกแดง 5 กรัม น้ำประสานทองสะอาด แก่นจันทน์แดง หนักสิ่งละ 4 กรัม

คำแนะนำ

แก้ลมวิงเวียน อ่อนเพลีย นอนไม่หลับ

ขนาดและวิธีใช้

รับประทานครั้งละ 600 มิลลิกรัม – 1 กรัม ละลายน้ำสุก เมื่อมีอาการ ทุก 3 - 4 ชั่วโมง
ไม่ควรเกินวันละ 3 ครั้ง

คำเตือน

- ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets)
- ควรระวังการใช้กับผู้ป่วยที่มีประวัติแพ้เกสรดอกไม้

5. ยาหอมอินทจักร์

ยาผง ยาเม็ด ยาผง (รพ.) ยาเม็ด (รพ.)

สูตรตำรับ

ในผงยา 98 กรัม ประกอบด้วย

เถาสะค้าน รากข้าวพุลู เหง้าขิง ดอกดีปลี รากเจตมูลเพลิงแดง ลูกผักชีลา โกฐสอ โกศเขมา
โกศก้านพร้าว โกศพุงปลา โกศจุฬาลัมพา โกศเชียง โกศกั๊กกรา โกฐน้ำเต้า โกฐกระดุก เทียนดำ
เทียนขาว เทียนแดง เทียนข้าวเปลือก เทียนยาวพาวณี แก่นจันทน์แดง แก่นจันทน์เทศ
เถามวกแดง เถามวกขาว รากย่านาง เปลือกชะลูด เปลือกอบเชย เปลือกสมุลแว้ง กฤษณา
กระลำพัก เถาบอระเพ็ด ลูกกระดอม กำยาน ขอนดอก ลูกจันทน์ ดอกจันทน์ ลูกกระวาน
ดอกกานพลู ลำพันแดง ดอกสารภี ดอกพิกุล ดอกบุนนาค ดอกจำปา ดอกกระดังงา ดอกมะลิ
ดอกคำไทย แก่นฝางเสน ดีวัว พิมเสน หนักสงละ 2 กรัม

คำแนะนำ

1. แก้ลมบาดทะจิต
2. แก้กสันเหียนอาเจียน
3. แก้ลมจุกเสียด

ขนาดและวิธีใช้

ชนิดผง

รับประทานครั้งละ 1 - 2 กรัม ละลายน้ำกระสายยา ทุก 3 - 4 ชั่วโมง ไม่ควรเกิน วันละ 3 ครั้ง

น้ำกระสายยาที่ใช้

- กรณีแก้ลมบาดทะจิต ใช้ น้ำดอกมะลิ
- กรณีแก้คลื่นเหียนอาเจียน ใช้ น้ำลูกผักชี เทียนดำต้ม ถ้าไม่มีใช้น้ำสุก
- กรณีแก้ลมจุกเสียด ใช้ น้ำขิงต้ม

ชนิดเม็ด

รับประทานครั้งละ 1 - 2 กรัม ทุก 3 - 4 ชั่วโมง ไม่ควรเกินวันละ 3 ครั้ง

ข้อห้ามใช้

ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์

คำเตือน

- ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets)

- ควรระวังการใช้กับผู้ป่วยที่มีประวัติแพ้เกสรดอกไม้

1.2 ยารักษากลุ่มอาการทางระบบทางเดินอาหาร

1.2.1 กลุ่มยาขับลม บรรเทาอาการท้องอืด ท้องเฟ้อ

1. ยาธาตุนคร

ยาแคปซูล ยามผง ยาลูกกลอน ยาแคปซูล (รพ.) ยามผง (รพ.) ยาลูกกลอน (รพ.)

สูตรตำรับ

ในผงยา 104 กรัม ประกอบด้วย

1. เนื้อลูกสมอไทย หนัก 16 กรัม

2. โกรฐก้านพร้าว หนัก 8 กรัม

3. เหง้าขิง โกรฐเขมา โกรฐพุงปลา โกรฐเชียง โกรฐสอ เทียนดำ เทียนขาว เทียนสัตตบุษย์
เทียนยาวพาดิน เทียนแดง ลูกจันทน์ ดอกจันทน์ ดอกกานพลู เปลือกสมุล้าง
ลูกกระวาน ลูกผักชีลา ใบพิมเสนต้น ดอกดีปลี หัวเปราะหอม การบูร หนักสิ่งละ 4
กรัม

คำแนะนำ

บรรเทาอาการท้องอืด ท้องเฟ้อ

ขนาดและวิธีใช้

ชนิดผง

ผู้ใหญ่

รับประทานครั้งละ 1 กรัม ละลายน้ำกระสายยา วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร เมื่อมีอาการ

เด็ก อายุ 6 - 12 ปี

รับประทานครั้งละ 500 มิลลิกรัม ละลายน้ำกระสายยา วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร
เมื่อมีอาการ

น้ำกระสายยาที่ใช้

- กรณีแก้ท้องอืด ท้องเฟ้อ ใช้กระเทียม 3 กลีบ

ทบขงน้ำร้อนหรือใช้ใบกะเพราต้มเป็นน้ำกระสายยา

- ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ให้ใช้น้ำสุกแทน

ชนิดลูกกลอนและชนิดแคปซูล

ผู้ใหญ่

รับประทานครั้งละ 1 กรัม วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร เมื่อมีอาการ

เด็ก อายุ 6 - 12 ปี

รับประทานครั้งละ 500 มิลลิกรัม วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร เมื่อมีอาการ

ข้อห้ามใช้

ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ และผู้ที่มิใช่

คำเตือน

- ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets)

- ควรระวังการใช้ยาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้ป่วยที่มีความผิดปกติของไต เนื่องจากอาจเกิดการสะสมของการบูรและเกิดพิษได้

อาการไม่พึงประสงค์

ในสูตรตำรับได้ตัดไคร้เครือออก

เนื่องจากมีข้อมูลงานวิจัยบ่งชี้ว่าไคร้เครือที่ใช้และมีการจำหน่ายในท้องตลาด เป็นพืชในสกุล Aristolochia ซึ่งพืชในสกุล Aristolochia

มีรายงานพบว่าก่อให้เกิดความเป็นพิษต่อไต (nephrotoxicity) และเมื่อปี ค.ศ. 2002 องค์การอนามัยโลกได้ประกาศให้พืชสกุล Aristolochia เป็นสารก่อมะเร็งในมนุษย์

2. ยาธาตุน้ำ

ยาน้ำ (รพ.)

สูตรตำรับ

ในยาน้ำ 100 มิลลิลิตร ประกอบด้วย

1. เปลือกอบเชยเทศ เปลือกสมุลแว้ง ลูกกระวาน ดอกกานพลู รากชะเอมเทศ
หนักสังละ 800 มิลลิกรัม

2. เกล็ดสระแห่น้ำ การบูร หนักสังละ 50 มิลลิกรัม

คำแนะนำ

ขับลม บรรเทาอาการท้องอืด ท้องเฟ้อ

ขนาดและวิธีใช้

รับประทานครั้งละ 15 - 30 มิลลิลิตร วันละ 3 ครั้ง หลังอาหาร

คำเตือน

ควรระวังการใช้ยาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้ป่วยที่มีความผิดปกติของตับ
ไต เนื่องจากอาจเกิดการสะสมของการบูรและเกิดพิษได้

3. ยาเบญจกูล

ยาแคปซูล ยามวง ยาเม็ด ยาลูกกลอน ยาแคปซูล (รพ.) ยาขง (รพ.) ยาเม็ด (รพ.)

สูตรตำรับ

ในผงยา 100 กรัม ประกอบด้วย

ดอกดีปลี รากข้าพลุ เถาสะค่าน รากเจตมูลเพลิงแดง เหง้าขิงแห้ง หนักสังละ 20 กรัม

คำแนะนำ

บรรเทาอาการท้องอืด ท้องเฟ้อ

ขนาดและวิธีใช้

ชนิดขง

รับประทานครั้งละ 1.5 - 2 กรัม วันละ 3 ครั้ง หลังอาหาร

ชนิดผง

รับประทานครั้งละ 800 มิลลิกรัม - 1 กรัม วันละ 3 ครั้ง หลังอาหาร

ชนิดแคปซูล ชนิดเม็ด และชนิดลูกกลอน

รับประทานครั้งละ 800 มิลลิกรัม – 1 กรัม วันละ 3 ครั้ง หลังอาหาร

ข้อห้ามใช้

ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ ผู้ที่มีไข้ และเด็กเล็ก

คำเตือน

- ไม่ควรใช้ยานี้ในฤดูร้อน เนื่องจากอาจทำให้เฟรตตุ่มกำเริบ
- ไม่ควรรับประทานติดต่อกันนานเกิน 7 วัน

4. ยาประสะกะเพรา

ยาผง ยาเม็ด ยาแคปซูล (รพ.) ยาผง (รพ.) ยาเม็ด (รพ.)

สูตรตำรับ

ในผงยา 92 กรัม ประกอบด้วย

1. ใบกะเพราแดง หนัก 47 กรัม
2. ผิวมะกรูด หนัก 20 กรัม
3. รากชะเอมเทศ มหาหิงค์ หนักสิ่งละ 8 กรัม
4. พริกไทยอ่อน เหง้าขิง ดอกดีปลี หัวกระเทียม หนักสิ่งละ 2 กรัม
5. เกลือสินเธาว์ หนัก 1 กรัม

คำแนะนำ

บรรเทาอาการท้องอืด ท้องเฟ้อ จุกเสียด

ขนาดและวิธีใช้

ชนิดผงและชนิดเม็ด (แบบอัดเปียก)

เด็ก

อายุ 1 – 3 เดือน รับประทานครั้งละ 100 – 200 มิลลิกรัม

อายุ 4 – 6 เดือน รับประทานครั้งละ 200 – 300 มิลลิกรัม

อายุ 7 – 12 เดือน รับประทานครั้งละ 400 – 600 มิลลิกรัม

โดยนำยาละลายในน้ำกระสายยา (ทิ้งไว้ให้ตกตะกอน แล้วใช้หลอดหยดดูดส่วนน้ำใส)
รับประทานวันละ 2 ครั้ง เข้าและเย็น เมื่อมีอาการ

น้ำกระสายยาที่ใช้

- กรณีแก้ท้องอืด ท้องเฟ้อ ใช้น้ำสุก หรือน้ำใบกะเพราต้ม
- กรณีแก้จุกเสียด ใช้โพลีเควาไฟพอสุก ผนกับน้ำสุก

ชนิดแคปซูลและชนิดเม็ด

เด็ก อายุ 6 - 12 ปี

รับประทานครั้งละ 1 กรัม วันละ 2 ครั้ง เข้าและเย็น เมื่อมีอาการ

ข้อห้ามใช้

ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ และผู้ที่มีไข้

5. ยาประสะกานพลู

ยาแคปซูล ยาผง ยาเม็ด ยาผง (รพ.)

สูตรตำรับ

ในผงยา 250 กรัม ประกอบด้วย

1. ดอกกานพลู หนัก 125 กรัม

2. เปลือกขิก หนัก 10 กรัม เหง้าขมิ้นชัน หนัก 8 กรัม เปลือกเพกา เปลือกขี้ยาย
หนักสังกะ 4 กรัม

3. เหง้าขิงแห้ง ดอกดีปลี หนักสี่ละ 3 กรัม เหง้าไพล รากเจตมูลเพลิงแดง เกาสะค้ำน รากข้าพลุ หนักสี่ละ 2 กรัม พริกไทยล่อน หนักสี่ละ 1 กรัม เหง้าว่านน้ำ หัวกระชาย การบูร หนักสี่ละ 4 กรัม

4. รากแฝกหอม หัวเปราะหอม รากกรงเขมา ใบกระวาน ลูกกระวาน ลูกผักชีลา หนักสี่ละ 4 กรัม เนื้อไม้ ลูกจันทน์ หนักสี่ละ 8 กรัม

5. เทียนดำ เทียนขาว โกศสอ โกฎกระตุก หนักสี่ละ 4 กรัม

6. รากข้าวสาร หนัก 8 กรัม รากแจง หนัก 4 กรัม

7. กำมะถันเหลือง หนัก 4 กรัม

คำแนะนำ

บรรเทาอาการปวดท้อง จุกเสียด แน่นเฟ้อจากอาหารไม่ย่อย เนื่องจากธาตุไม่ปกติ

ขนาดและวิธีใช้

ชนิดผง

รับประทานครั้งละ 1 กรัม ละลายน้ำกระสายยา วันละ 3 ครั้ง หลังอาหาร เมื่อมีอาการ

น้ำกระสายยาที่ใช้

- ใช้ไพลเผาไฟพอสุกผสมกับน้ำปูนใสเป็นน้ำกระสาย
- ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ให้ใช้น้ำสุกแทน

ชนิดแคปซูลและชนิดเม็ด

รับประทานครั้งละ 1 กรัม วันละ 3 ครั้ง หลังอาหาร เมื่อมีอาการ

ข้อห้ามใช้

ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ และผู้ที่มิใช่

คำเตือน

ควรระวังการใช้ยาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้ป่วยที่มีความผิดปกติของตับ

ไต เนื่องจากอาจเกิดการสะสมของการบูรและเกิดพิษได้

6. ยาประสะเจตพังคี่

ยาแคปซูล ยาผง ยาแคปซูล (รพ.) ยาผง (รพ.) ยาเม็ด (รพ.)

สูตรตำรับ

ในผงยา 66 กรัม ประกอบด้วย

1. รากเจตพังคี่ หนัก 33 กรัม
2. เหง้าข่า หนัก 16 กรัม
3. รากระย่อม พริกไทยล่อน เถาบอระเพ็ด หนักสิ่งละ 2 กรัม
4. ดอกจันทน์ ลูกจันทน์ ลูกกระวาน ใบกระวาน ดอกกานพลู รากกรงเขมา เนื้อลูกสมอทะเล รากพญารากขาว เปลือกต้นหว่า เกลือสินเธาว์ การบูร หนักสิ่งละ 1 กรัม

คำแนะนำ

แก้กษัยจุกเสียด ขับผายลม

ขนาดและวิธีใช้

ชนิดผง

รับประทานครั้งละ 1 กรัม ละลายน้ำสุก วันละ 2 ครั้ง เช้าและเย็น ก่อนอาหาร

ชนิดแคปซูลและชนิดเม็ด

รับประทานครั้งละ 1 กรัม วันละ 2 ครั้ง เช้าและเย็น ก่อนอาหาร

ข้อห้ามใช้

ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ และผู้ที่มีไข้

คำเตือน

ควรระวังการใช้ยาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้ป่วยที่มีความผิดปกติของตับ

ไต เนื่องจากอาจเกิดการสะสมของการบูรและเกิดพิษได้

7. ยามันทรธาตุ

ยาผง ยาเม็ด ยาแคปซูล (รพ.) ยาผง (รพ.) ยาเม็ด (รพ.)

สูตรตำรับ

ในผงยา 93 กรัม ประกอบด้วย

1. เหง้าขิง ลูกเบญจกานี หนักสังกะ 9 กรัม

2. โกฐสอ โกฐเขมา โกฐหัวบัว โกฐเชียง โกฐจุฬาลัมพา เทียนดำ เทียนแดง เทียนขาว
เทียนข้าวเปลือก เทียนตาตุ๊กแตน ลูกผักชีล้อม ลูกผักชีลา หัวกระเทียม
เปลือกสมุลแว้ง เปลือกโมกมัน แก่นจันทน์แดง แก่นจันทน์เทศ ดอกกานพลู ดอกดีปลี
รากข้าวปลู เถาสะค่าน รากเจตมูลเพลิงแดง พริกไทยอ่อน ลูกจันทน์ การบูร หนักสังกะ
3 กรัม

คำแนะนำ

บรรเทาอาการท้องอืด ท้องเฟ้อ แก้อาตุไม่ปกติ

ขนาดและวิธีใช้

ชนิดผง

ผู้ใหญ่

รับประทานครั้งละ 1 กรัม

เด็ก อายุ 6 - 12 ปี

รับประทานครั้งละ 500 มิลลิกรัม ละลายน้ำสุก วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร

ชนิดแคปซูลและชนิดเม็ด

ผู้ใหญ่

รับประทานครั้งละ 1 กรัม วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร

เด็ก อายุ 6 - 12 ปี

รับประทานครั้งละ 500 มิลลิกรัม วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร

ข้อห้ามใช้

- ห้ามใช้ในเด็กอายุต่ำกว่า 1 ขวบ เนื่องจากเป็นยารสร้อน ทำให้ลิ้น ปากแสบร้อนได้
- ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ และผู้ที่มิใช่

คำเตือน

- ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets)
- ควรระวังการใช้ยาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้ป่วยที่มีความผิดปกติของตับไต เนื่องจากอาจเกิดการสะสมของการบูรและเกิดพิษได้

8. ยามหาจักรใหญ่

ยาเม็ด ยาแคปซูล (รพ.) ยามง (รพ.) ยาเม็ด (รพ.)

สูตรตำรับ

ในผงยา 114 กรัม ประกอบด้วย

1. ไบอะเพนโทม หนัก 60 กรัม
2. ยาดำสะตุ หนัก 8 กรัม
3. โกศสอ โกศเขมา โกศพุงปลา โกศก้านพร้าว โกศกระดูกเทียนดำ เทียนแดง เทียนขาว เทียนข้าวเปลือก เทียนยาวพาดิ เนื้อลูกสมอไทย เนื้อลูกสมอพิเภก เนื้อลูกมะขามป้อม ลูกจันทน์ ดอกจันทน์ ลูกกระวาน ดอกกานพลู รากชะเอมเทศ เมล็ดโหระพา ลูกผักชีลา สารส้มสะตุ เหง้าขมิ้นอ้อย หัวกระเทียม หนักสิ่งละ 2 กรัม

คำแนะนำ

1. แก้มขาง
2. บรรเทาอาการท้องอืด ท้องเฟ้อ

ขนาดและวิธีใช้

1. แก้มขาง

ชนิดผงและชนิดเม็ด (แบบอัดเปียก)

เด็ก อายุ 1 – 5 ขวบ รับประทานครั้งละ 500 มิลลิกรัม – 1.5 กรัม ละลายน้ำสุก
เพิ่มและลดได้ตามส่วน วันละ 2 ครั้ง เข้าและเย็น ก่อนอาหาร

2. บรรเทาอาการท้องอืด ท้องเฟ้อ

ชนิดผงและชนิดเม็ด (แบบอัดเปียก)

เด็ก อายุ 1 – 5 ขวบ รับประทานครั้งละ 500 มิลลิกรัม – 1.5 กรัม ละลายน้ำสุก
เพิ่มและลดได้ตามส่วน วันละ 2 ครั้ง เข้าและเย็น ก่อนอาหาร

ชนิดเม็ดและชนิดแคปซูล

เด็ก อายุ 6 – 12 ปี รับประทานครั้งละ 1.5 กรัม วันละ 2 ครั้ง เข้าและเย็น
ก่อนอาหาร

คำเตือน

- ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets)
- หากรับประทานแล้วมีอาการท้องเสีย ควรหยุดรับประทานยา

9. ยาวิสัมพยาใหญ่

ยาผง

สูตรตำรับ

ในผงยา 108 กรัม ประกอบด้วย

1. ดอกดีปลี หนัก 54 กรัม

2. ลูกผักชีลา ลูกจันทน์ ดอกจันทน์ หนักสิ่งละ 8 กรัม

3. ลูกกระวาน ดอกกานพลู โทศสอ โทศเขมา โทศหัวบัว โทศเขียง โทศจุฬาลัมพา

เปลือกอบเชย เปลือกสมุลแว้ง เนื้อลูกสมอเทศ เนื้อลูกสมอไทย เหง้าว่านน้ำ
เถาบอระเพ็ด เหง้าขิงแห้ง รากพญารากขาว หนักสิ่งละ 2 กรัม

คำแนะนำ

บรรเทาอาการท้องอืด ท้องเฟ้อ จุกเสียด

ขนาดและวิธีใช้

รับประทานครั้งละ 1 กรัม ละลายน้ำสุกหรือผสมน้ำผึ้งปั้นเป็นลูกกลอน ทุก 4 ชั่วโมง

ข้อห้ามใช้

ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ และผู้ดื่มไข

คำเตือน

- ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant)
และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets)

- ควรระวังการใช้ร่วมกับยา phenytoin, propranolol, theophylline และ
rifampicin เนื่องจากตำรับนี้มีดอกดีปลีในปริมาณสูง

10. ยาอภัยสาลี

ยาลูกกลอน ยาเม็ด

สูตรตำรับ

ในผงยา 181 กรัม ประกอบด้วย

1. หัตถ์คุณเทศ หนัก 24 กรัม พริกไทยล่อน แก่นจันทน์เทศ หนักสิ่งละ 16 กรัม
รากเจตมูลเพลิงแดง หนัก 12 กรัม
2. หัวบุงรอก หนัก 15 กรัม เนื้อลูกสมอไทย เนื้อลูกสมอเทศ หนักสิ่งละ 13 กรัม
3. เทียนแดง หนัก 11 กรัม เทียนขาวเปลือก หนัก 10 กรัม เทียนตาตุ๊กแตน หนัก 9
กรัม เทียนขาว หนัก 8 กรัม
4. โกรฐเขมา หนัก 9 กรัม โกรฐสอ หนัก 8 กรัม

5. เหง้าว่านน้ำหนัก 7 กรัม ดอกกานพลูหนัก 4 กรัม ลูกกระวานหนัก 3 กรัม
ดอกจันทน์หนัก 2 กรัม ลูกจันทน์หนัก 1 กรัม

6. ลูกพิลังกาสาหนัก 6 กรัม

คำแนะนำ

บำบัดโรคลม บรรเทาอาการจุกเสียดแน่น

ขนาดและวิธีใช้

รับประทานครั้งละ 1.5 – 2 กรัม วันละ 2 ครั้ง เข้าและเย็น ก่อนอาหาร

ข้อห้ามใช้

ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ และผู้ที่มิใช่

คำเตือน

ควรระวังในการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant)

และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets)

1.2.2 กลุ่มยาบรรเทาอาการท้องผูก

1. ยาถ่ายดีเกลือฝรั่ง

ยาแคปซูล ยาเม็ด

สูตรตำรับ

ในผงยา 117 กรัม ประกอบด้วย

1. ดีเกลือฝรั่ง หนัก 60 กรัม ยาตำสะตุ หนัก 12 กรัม
2. ไบเมะกา ไบเมะขาม ไบส้มป่อย เนื้อในฝักคูน รากขี้กาแดง รากขี้กาขาว รากทองแตก ฝักส้มป่อย เนื้อลูกสมอไทย เนื้อลูกสมอติงู เถาวัลย์เปรียง หนักสังกะ 3 กรัม ขี้เหล็กทั้ง 5 หนัก 3 กรัม
3. หัวหอม หนัก 3 กรัม
4. หญ้าไทร ใบไผ่ป่า หนักสังกะ 3 กรัม

คำแนะนำ

ใช้บรรเทาอาการท้องผูกเฉพาะในรายที่ท้องผูกมากหรือในรายที่มีอาการท้องผูกเรื้อรังและใช้ยาอื่นแล้วไม่ได้ผล

ขนาดและวิธีใช้

ชนิดแคปซูลและชนิดเม็ด

ครั้งแรก รับประทาน 1 กรัม วันละ 1 ครั้ง ก่อนนอน ถ้าไม่ถ่าย วันต่อไป รับประทานเพิ่มเป็น 1.5 กรัม แต่ไม่เกิน 2.5 กรัม ต่อวัน (ตามธาตุหนักธาตุเบา)

ข้อห้ามใช้

- ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ และเด็ก
- ห้ามใช้ในภาวะทางเดินอาหารอุดตัน (gastrointestinal obstruction/ileus)
- ห้ามใช้ในผู้ป่วยที่มีภาวะผิดปกติเฉียบพลันที่ทางเดินอาหาร (acute gastrointestinal conditions) เช่น คลื่นไส้ อาเจียน

คำเตือน

- เนื่องจากเป็นยาถ่ายอย่างแรง

ไม่ควรใช้ยานี้ในผู้ป่วยอ่อนเพลียมากหรือมีภาวะขาดน้ำ

- เมื่อถ่ายแล้ว ให้เว้นอย่างน้อย 2 วัน แล้วจึงใช้ยานี้อีกครั้ง

- ควรระวังการใช้ยาในผู้สูงอายุ และผู้ป่วยที่มีความผิดปกติของไตหรือตับ (renal/hepatic impairment) เนื่องจากยามีส่วนประกอบของแมกนีเซียม

อาการไม่พึงประสงค์

ปวดเสียดท้อง

2. ยาธรรมชาติระฆฆาต

ยาแคปซูล ยาผง ยาเม็ด ยาลูกกลอน ยาแคปซูล (รพ.) ยาผง (รพ.)

สูตรตำรับ

ในผงยา 160 กรัม ประกอบด้วย

1. พริกไทยล่อน หนัก 96 กรัม

2. ยาดำสะอาด หนัก 20 กรัม

3. เนื้อลูกสมอไทย มหาหิงค์ การบูร หนักสังกะ 6 กรัม

4. รงทอง (ประสะ) หนัก 4 กรัม

5. ผักแพวแดง (ทั้งต้น) เนื้อลูกมะขามป้อม หนักสังกะ 2 กรัม

6. ลูกจันทน์ ดอกจันทน์ ลูกกระวาน ดอกกานพลู เทียนดำ เทียนขาว หัวดองดึง หัวบุก หัวกลอย หัวกระดาดขาว หัวกระดาดแดง ลูกเร่ว เหง้าขิง รากชะเอมเทศ รากเจตมูลเพลิงแดง โกงฐกระดุก โกงฐเขมา โกงฐน้ำเต้า หนักสังกะ 1 กรัม

คำแนะนำ

แก้เถาดาน ท้องผูก

ขนาดและวิธีใช้

ชนิดผง

รับประทานครั้งละ 500 มิลลิกรัม - 1 กรัม ละลายน้ำสุกหรือผสมน้ำผึ้ง
ปั่นเป็นลูกกลอน วันละ 1 ครั้ง ก่อนอาหารเช้าหรือก่อนนอน

ชนิดแคปซูล ชนิดเม็ด และชนิดลูกกลอน

รับประทานครั้งละ 500 มิลลิกรัม - 1 กรัม วันละ 1 ครั้ง ก่อนอาหารเช้าหรือก่อนนอน

ข้อห้ามใช้

ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ ผู้ที่มีไข้ และเด็ก

คำเตือน

- ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets)
- ควรระวังการใช้ยาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้ป่วยที่มีความผิดปกติของตับไต เนื่องจากอาจเกิดการสะสมของการบูรและเกิดพิษได้
- ควรระวังการใช้ ร่วมกับยา phenytoin, propranolol, theophylline และ rifampicin เนื่องจากตำรับนี้มีพริกไทยในปริมาณสูง
- ควรระวังการใช้ในผู้สูงอายุ

1.2.3 กลุ่มยาบรรเทาอาการแก้ท้องเสีย

1. ยาธาตุน้ำประจุ

ยาแคปซูล ยาผง ยาลูกกลอน ยาแคปซูล (รพ.) ยาผง (รพ.) ยาลูกกลอน (รพ.)

สูตรตำรับ

ในผงยา 104 กรัม ประกอบด้วย

1. เนื้ลูกสมอไทย หนัก 16 กรัม

2. โกรฐก้านพร้าว หนัก 8 กรัม

3. เหง้าชิง โกรฐเขมา โกรฐพุงปลา โกรฐเขียง โกรฐสอ เทียนดำ เทียนขาว เทียนสัตตบุษย์
เทียนยาวพาดิ เทียนแดง ลูกจันท์ ดอกจันท์ ดอกกานพลู เปลือกสมุล้าง
ลูกกระวาน ลูกผักชีลา ใบพิมเสนต้น ดอกคิปลี หัวเปราะหอม การบูร หนักสิ่งละ 4
กรัม

คำแนะนำ

บรรเทาอาการอุจจาระธาตุพิการ ท้องเสียชนิดที่ไม่เกิดจากการติดเชื้อ เช่น
อุจจาระไม่เป็นมูกหรือมีเลือดปน ท้องเสียชนิดที่ไม่มีไข้ เป็นต้น

ขนาดและวิธีใช้

ชนิดผง

ผู้ใหญ่

รับประทานครั้งละ 1 กรัม ละลายน้ำกระสายยา วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร เมื่อมีอาการ

เด็ก อายุ 6 - 12 ปี

รับประทานครั้งละ 500 มิลลิกรัม ละลายน้ำกระสายยา วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร
เมื่อมีอาการ

น้ำกระสายยาที่ใช้

• กรณีบรรเทาอาการอุจจาระธาตุพิการ ท้องเสียชนิดที่ไม่เกิดจากการติดเชื้อ
ใช้เปลือกแคหรือเปลือกสะเดา หรือเปลือกลูกทับทิมต้ม

แทรกกับน้ำปูนใสเป็นน้ำกระสายยา

- ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ให้ใช้น้ำสุกแทน

ชนิดแคปซูลและชนิดลูกกลอน

ผู้ใหญ่

รับประทานครั้งละ 1 กรัม วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร เมื่อมีอาการ

เด็ก อายุ 6 - 12 ปี

รับประทานครั้งละ 500 มิลลิกรัม วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร เมื่อมีอาการ

ข้อห้ามใช้

ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ และผู้ที่มิใช่

คำเตือน

- ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets)

- ควรระวังการใช้ยาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้ป่วยที่มีความผิดปกติของตับไต เนื่องจากอาจเกิดการสะสมของการบูรและเกิดพิษได้

- ในกรณีท้องเสียชนิดที่ไม่เกิดจากการติดเชื้อ ใช้ไม่เกิน 1 วัน หากอาการไม่ดีขึ้น ควรปรึกษาแพทย์

2. ยาเหลืองปิดสมุทร

ยาเม็ด ยาแคปซูล (รพ.) ยาผง (รพ.) ยาเม็ด (รพ.)

สูตรตำรับ

ในผงยา 90 กรัม ประกอบด้วย

1. เหน่าขมันชัน หนัก 30 กรัม

2. ชันย่อย ครั้ง สีเสียดเทศ เปลือกสีเสียดไทย ใบเทียน ใบทับทิม หัวแห้วหมู

เหง้าขมิ้นอ้อย เปลือกเพกา รากกล้วยดิบ หัวกระเทียมคั่ว ดอกดีปลี หนักสิ่งละ 5 กรัม

คำแนะนำ

บรรเทาอาการท้องเสียชนิดที่ไม่เกิดจากการติดเชื้อ เช่น
อุจจาระไม่เป็นมูกหรือมีเลือดปน ท้องเสียชนิดที่ไม่มีไข้ เป็นต้น

ขนาดและวิธีใช้

ชนิดผงและชนิดเม็ด (แบบอัดเปียก)

ผู้ใหญ่

รับประทานครั้งละ 1 กรัม ละลายน้ำกระสายยา ทุก 3 – 5 ชั่วโมง เมื่อมีอาการ

เด็ก

อายุ 3 – 5 เดือน รับประทานครั้งละ 200 มิลลิกรัม

อายุ 6 – 12 เดือน รับประทานครั้งละ 300 – 400 มิลลิกรัม

อายุ 1 – 5 ขวบ รับประทานครั้งละ 500 – 700 มิลลิกรัม

อายุ 6 – 12 ปี รับประทานครั้งละ 800 มิลลิกรัม – 1 กรัม

ละลายน้ำกระสายยา ทุก 3 – 5 ชั่วโมง เมื่อมีอาการ

น้ำกระสายยาที่ใช้

- ใช้น้ำเปลือกลูกทับทิมหรือเปลือกแค้ต้ม แทรกกับน้ำปูนใสเป็นน้ำกระสายยา
สำหรับเด็กเล็กให้ผสมกับน้ำกระสายยา ใช้รับประทานหรือกวาดก็ได้

- ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ ให้ใช้น้ำสุกแทน

ชนิดแคปซูลและชนิดเม็ด

เด็ก อายุ 6 – 12 ปี

รับประทานครั้งละ 800 มิลลิกรัม – 1 กรัม เมื่อมีอาการ

ผู้ใหญ่

รับประทานครั้งละ 1 กรัม ทุก 3 - 5 ชั่วโมง เมื่อมีอาการ

คำเตือน

ใช้ไม่เกิน 1 วัน หากอาการไม่ดีขึ้น ควรปรึกษาแพทย์

1.2.4 กลุ่มยาบรรเทาโรคจิตดวงทวารหนัก

1. ยาผสมเพชรสังฆาต

ยาแคปซูล ยาแคปซูล (รพ.)

สูตรตำรับ

สูตรที่ 1 ในผงยา 100 กรัม ประกอบด้วย

เถาเพชรสังฆาต หนัก 70 กรัม รากอัคคีทวาร หนัก 20 กรัม โกลฐน้ำเต้าหนัก 10 กรัม

สูตรที่ 2 ในผงยา 85 กรัม ประกอบด้วย

เถาเพชรสังฆาต หนัก 50 กรัม กะเม็ง (ทั้งต้น) หนัก 15 กรัม โกลฐน้ำเต้า หัวกระชาย
หนักสังกะ 10 กรัม

คำแนะนำ

สูตรที่ 1

บรรเทาอาการโรคจิตดวงทวารหนัก

สูตรที่ 2

บรรเทาอาการโรคจิตดวงทวารหนัก

ขนาดและวิธีใช้

สูตรที่ 1

รับประทานครั้งละ 1.2 กรัม วันละ 3 ครั้ง หลังอาหารทันที

สูตรที่ 2

รับประทานครั้งละ 500 มิลลิกรัม – 1 กรัม วันละ 3 ครั้ง หลังอาหารทันที

คำเตือน

สูตรที่ 1

ควรระวังการใช้ยาในหญิงตั้งครรภ์และหญิงให้นมบุตร

สูตรที่ 2

ควรระวังการใช้ยาในหญิงตั้งครรภ์และหญิงให้นมบุตร

อาการไม่พึงประสงค์

สูตรที่ 1

ท้องเสีย

สูตรที่ 2

ท้องเสีย มวนท้อง

2. ยาริดสีดวงมหากาฬ

ยาเม็ด ยาลูกกลอน ยาแคปซูล (รพ.)

สูตรตำรับ

ในผงยา 110 กรัม ประกอบด้วย

1. มดยอบคั่ว หนัก 5 กรัม
2. ขอบชะนางแดง (ทั้งต้น) ขอบชะนางขาว (ทั้งต้น) หนักสิ่งละ 5 กรัม
3. โกฎักกกรา โกฎสอ โกฎจุฬาลำพา โกฎก้านพร้าว โกฎพุงปลา หนักสิ่งละ 5 กรัม
4. เทียนดำ เทียนแดง เทียนขาว เทียนขาวเปลือก เทียนตาตุ๊กแตน หนักสิ่งละ 5 กรัม
5. แก่นสนเทศ ลูกจันทน์ ดอกจันทน์ เถาสะค่าน เปลือกสมุลแว้ง ดอกดีปลี พริกไทยล่อน เหง้าขิง เปลือกอบเชยเทศ หนักสิ่งละ 5 กรัม

คำแนะนำ

บรรเทาอาการริดสีดวงทวารหนัก

ขนาดและวิธีใช้

รับประทานครั้งละ 800 มิลลิกรัม - 1 กรัม วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร

คำเตือน

- ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets)
- ควรระวังการใช้ยาในหญิงตั้งครรภ์และให้นมบุตร

1.3 ยารักษากลุ่มอาการทางสูติศาสตร์รีเวชวิทยา

1. ยาประสะไพล

ยาแคปซูล ยาผง ยาเม็ด ยาลูกกลอน ยาแคปซูล (รพ.) ยาผง (รพ.) ยาลูกกลอน (รพ.)

สูตรตำรับ

ในผงยา 162 กรัม ประกอบด้วย

1. เหง้าไพล หนัก 81 กรัม

2. ผิวมะกรูด เหง้าว่านน้ำ หัวกระเทียม หัวหอม พริกไทยอ่อน ดอกดีปลี เหง้าขิง
เหง้าขมิ้นอ้อย เทียนดำ เปลือกสนเหว็ด หนักสังกะ 8 กรัม

3. การบูร หนัก 1 กรัม

คำแนะนำ

1. ระวังระดูมาไม่สม่ำเสมอหรือมาน้อยกว่าปกติ

2. บรรเทาอาการปวดประจำเดือน

3. ชับน้ำคาวปลาในหญิงหลังคลอดบุตร

ขนาดและวิธีใช้

กรณีระดูมาไม่สม่ำเสมอหรือมาน้อยกว่าปกติ

ชนิดผง

รับประทานครั้งละ 1 กรัม ละลายน้ำสุก วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร เป็นเวลา 3 - 5 วัน
เมื่อระดูมา ให้หยุดรับประทาน

ชนิดแคปซูล ชนิดเม็ด ชนิดลูกกลอน

รับประทานครั้งละ 1 กรัม วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร เป็นเวลา 3 - 5 วัน เมื่อระดูมา
ให้หยุดรับประทาน

กรณีปวดประจำเดือน

ในกรณีที่มีอาการปวดประจำเดือนเป็นประจำ ให้รับประทานยา ก่อนมีประจำเดือน 2 - 3 วันไปจนถึงวันแรกและวันที่สองที่มีประจำเดือน

ชนิดผง

รับประทานครั้งละ 1 กรัม ละลายน้ำสุก วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร

ชนิดแคปซูล ชนิดเม็ด และชนิดลูกกลอน

รับประทานครั้งละ 1 กรัม วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร

กรณีซึบน้ำคาวปลาในหญิงหลังคลอดบุตร

ชนิดผง

รับประทานครั้งละ 1 กรัม ละลายน้ำสุก วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร

ให้รับประทานจนกว่าน้ำคาวปลาจะหมด แต่ไม่เกิน 15 วัน

ชนิดลูกกลอน ชนิดเม็ด และชนิดแคปซูล

รับประทานครั้งละ 1 กรัม วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร ให้รับประทานจนกว่าน้ำคาวปลาจะหมด แต่ไม่เกิน 15 วัน

ข้อห้ามใช้

- ห้ามใช้ในหญิงตกเลือดหลังคลอด หญิงตั้งครรภ์ และผู้มีไข้
- ห้ามรับประทานในหญิงที่มีระดูมากกว่าปกติ เพราะจะทำให้มีการขับระดูออกมามากขึ้น

คำเตือน

- ควรระวังการใช้ยาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้ป่วยที่มีความผิดปกติของ

ตับ ไต เนื่องจากอาจเกิดการสะสมของการบูรและเกิดพิษได้

- กรณีระดูมาไม่สม่ำเสมอหรือน้อยกว่าปกติ ไม่ควรใช้ติดต่อกันนานเกิน 1 เดือน

- กรณีซึบน้ำคาวปลาในหญิงหลังคลอดบุตร ไม่ควรใช้ติดต่อกันนานเกิน 15 วัน

2. ยาปลูกไฟธาตุ

ยาแคปซูล (รพ.) ยาลูกกลอน (รพ.)

สูตรตำรับ

ในผงยา 100 กรัม ประกอบด้วย

1. พริกไทยล่อน หนัก 50 กรัม
2. ดอกดีปลี รากข้าพลุ ผักแพวแดง (ทั้งต้น) เกาสะค่าน เหง้าชิงแห้ง ลูกผักชีล้อม เหง้าวาน้ำ
หัวแห้วหมู ผิวมะกรูด ลูกพิลังกาสา หนักสิ่งละ 5 กรัม

คำแนะนำ

กระตุ้นน้ำนม กระจายเลือดลมในหญิงหลังคลอด

ขนาดและวิธีใช้

รับประทานครั้งละ 500 มิลลิกรัม – 1.5 กรัม วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร

ข้อห้ามใช้

ห้ามใช้ในหญิงตกเลือดหลังคลอด หญิงตั้งครรภ์ และผู้ที่มิใช่

คำเตือน

ควรระวังการใช้ ร่วมกับยา phenytoin, propranolol, theophylline และ rifampicin
เนื่องจากตำรับนี้มีพริกไทยในปริมาณสูง

อาการไม่พึงประสงค์

แสบร้อนยอดอก

3. ยาไฟประลัยกัลป์

ยาแคปซูล ยาผง ยาเม็ด ยาแคปซูล (รพ.) ยาผง (รพ.) ยาเม็ด (รพ.)

สูตรตำรับ

ในผงยา 71 กรัม ประกอบด้วย

1. รากเจตมูลเพลิงแดง สารส้มระตุ แก่นแสมทะเล ผิวมะกรูด การบูร หนักสิ่งละ 6 กรัม

2. เหง้าขมิ้นอ้อย เหง้ากระทือ เหง้าข่า เหง้าไพล เปลือกมะรุ้ม หนักสิ่งละ 5 กรัม

3. พริกไทยล่อน เหง้าขิง ดอกดีปลี หัวกระเทียม หนักสิ่งละ 4 กรัม

คำแนะนำ

ช้บ่น้ำคาวปลาในเรื้อนไฟ ช้่วยให้มดลูกเข้าอู่

ขนาดและวิธีช้

ชนิดผง

รับประทานครั้งละ 1 กรัม ละลายน้ำสุก วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร

ให้รับประทานจนกว่าน้ำคาวปลาจะหมด แต่ไม่เกิน 15 วัน

ชนิดแคปซูลและชนิดเม็ด

รับประทานครั้งละ 1 กรัม วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร ให้รับประทานจนกว่าน้ำคาวปลาจะหมด

แต่ไม่เกิน 15 วัน

ข้อห้ามช้

- ห้ามช้ในหญิงตกเลือดหลังคลอด หญิงตั้งครรภ์ และผู้ที่มีช้

- ห้ามช้ในหญิงที่ผ่าคลอด เนื่องจากทำให้แผลหายช้า

คำเตือน

ควรระวังการช้ยาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้ป่วยที่มีความผิดปกติของตับ ไต เนื่องจากอาจเกิดการสะสมของการบูรและเกิดพิษได้

4. ยาไฟห้ากอง

ยาผง ยาแคปซูล (รพ.) ยาผง (รพ.) ยาเม็ด (รพ.)

สูตรตำรับ

ในผงยา 100 กรัม ประกอบด้วย

รากเจตมูลเพลิงแดง เหง้าขิง พริกไทยล่อน สารส้มสะตุ ผ้กส้มป่อย หนักสิ่งละ 20 กรัม

คำแนะนำ

ขี้บ่น้ำคาวปลาในเรือไฟฟ้า ช่วยให้มีดลูกเข้าอู่

ขนาดและวิธีใช้

ชนิดผง

รับประทานครั้งละ 1 – 1.5 กรัม ละลายน้ำสุก วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร
ให้รับประทานจนกว่าน้ำคาวปลาจะหมด แต่ไม่เกิน 15 วัน

ชนิดแคปซูลและชนิดเม็ด

รับประทานครั้งละ 1 – 1.5 กรัม วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร
ให้รับประทานจนกว่าน้ำคาวปลาจะหมด แต่ไม่เกิน 15 วัน

ข้อห้ามใช้

- ห้ามใช้ในหญิงตกเลือดหลังคลอด หญิงตั้งครรภ์ และผู้ที่มิใช่ใช้

- ห้ามใช้หญิงที่ผ่าคลอด เนื่องจากทำให้แผลหายช้า

5. ยาเลือดงาม

ยาแคปซูล (รพ.) ยาผง (รพ.)

สูตรตำรับ

ในผงยา 102 กรัม ประกอบด้วย

1. เหง้าขิงแห้ง ตะไคร้บ้าน (ลำต้น) สะระแหน่ (ทั้งต้น) เหง้ากระชาย เหง้ากระทือ ผิวมะกรูด
ใบมะนาว รากและใบกะเพรา หัวกระเทียม เปลือกเพกา โกรฐจุฬาลัมพา ช้าพลู (ทั้งต้น)
ลูกเร่วหอม ลูกจันทน์ ดอกกานพลู ดอกดีปลี เหง้าไพล พริกไทยล่อน รากเจตมูลเพลิงแดง
รากชะเอมเทศ หนักสิ่งละ 5 กรัม

2. พิมเสน การบูร หนักสิ่งละ 1 กรัม

คำแนะนำ

บรรเทาอาการปวดประจำเดือน ช่วยให้ประจำเดือนมาเป็นปกติ แก้มุตกิด

ขนาดและวิธีใช้

ชนิดผง

รับประทานครั้งละ 1 – 2 กรัม ละลายน้ำสุก วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร

ชนิดแคปซูล

รับประทานครั้งละ 1 – 2 กรัม วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร

ข้อห้ามใช้

ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์หลังคลอด หญิงตั้งครรภ์ และผู้ที่มิใช่

คำเตือน

ควรระวังการใช้ยาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้ป่วยที่มีความผิดปกติของตับ ไต เนื่องจากอาจเกิดการสะสมของการบูรและเกิดพิษได้

6. ยาสตรีหลังคลอด

ยาต้ม (รพ.)

สูตรตำรับ

ในยา 130 กรัม ประกอบด้วย

1. แก่นแกลแล แก่นขนุน ว่านชั้ยมดลูก แก่นฝางเสน เถาสะค้าน รากเจตมูลเพลิงแดง ดอกดีปลี โกงสุรเชียง เถากำแพงเจ็ดชั้น หนักสิ่งละ 10 กรัม

2. พริกไทยล่อน รากข้าวปลู ดอกคำฝอย ดอกมะลิ ดอกพิกุล ดอกบุนนาค ดอกสารภี เกสรบัวหลวง หนักสิ่งละ 5 กรัม

คำแนะนำ

ช้บ่น้ำคาวปลา บำรุงเลือด ช่วยให้มีดลูกเข้าอู่เร็วในหญิงหลังคลอด

ขนาดและวิธีใช้

นำยาใส่หน้าพอท่วม ต้มด้วยไฟปานกลาง นานครึ่งชั่วโมง นำเฉพาะส่วนน้ำมารับประทาน ครั้งละ 250 มิลลิลิตร วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร หรือดื่มแทนน้ำ

รับประทานติดต่อกัน 1 สัปดาห์หรือจนกว่าน้ำคาวปลาจะหมด แต่ไม่เกิน 15 วัน

ข้อห้ามใช้

ห้ามใช้ในหญิงตกเลือดหลังคลอด หญิงตั้งครรภ์ และผู้ที่มิใช่

คำเตือน

- ควรระวังในการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets)

- ควรระวังการใช้ยาในผู้ป่วยที่แพ้ละอองเกสรดอกไม้

1.4 ยาแก้ไอ

1. ยาเขียวหอม

ยาผง ยาเม็ด (รพ.) ยาผง (รพ.)

สูตรตำรับ

ในผงยา 90 กรัม ประกอบด้วย

ใบพิมเสน ใบผักกระฉอม ใบหมากผู้ ใบหมากเมีย ใบสันพร้าวหอม รากแฝกหอม หัวเปราะหอม
แก่นจันทน์ขาวหรือจันทร์ชะมด แก่นจันทน์แดง ว่านกีบแรด ว่านร้อนทอง เนระพูสี พิษนาศน์
มหาสดำ ดอกพิกุล ดอกบุนนาค ดอกสารภี เกสรบัวหลวง หนักสิ่งละ 5 กรัม

คำแนะนำ

1. บรรเทาอาการไข้ ร้อนในกระหายน้ำ
2. แก้พิษหัด พิษอีสุกอีใส (บรรเทาอาการไข้จากหัดและอีสุกอีใส)

ขนาดและวิธีใช้

ชนิดผง

ผู้ใหญ่

รับประทานครั้งละ 1 กรัม ละลายน้ำกระสายยา ทุก 4 – 6 ชั่วโมง เมื่อมีอาการ

เด็ก อายุ 6 – 12 ปี

รับประทานครั้งละ 500 มิลลิกรัม ละลายน้ำกระสายยา ทุก 4 – 6 ชั่วโมง เมื่อมีอาการ

น้ำกระสายยาที่ใช้

- กรณีบรรเทาอาการไข้ ร้อนในกระหายน้ำ ใช้น้ำสุก หรือน้ำดอกมะลิ เป็นน้ำกระสายยา
- กรณีแก้พิษหัด พิษอีสุกอีใส ละลายน้ำรากผักชีต้ม เป็นน้ำกระสายยาทั้งรับประทานและชโลม

หมายเหตุ การชโลมใช้ยาผงละลายน้ำ 1 ต่อ 3 แล้วชโลม (ประพรม)

ทั่วตามตัวบริเวณที่ตุ่มใสยังไม่แตก

ชนิดเม็ด

ผู้ใหญ่

รับประทานครั้งละ 1 กรัม ทุก 4 – 6 ชั่วโมง เมื่อมีอาการ

เด็ก อายุ 6 - 12 ปี

รับประทานครั้งละ 500 มิลลิกรัม ทุก 4 – 6 ชั่วโมง เมื่อมีอาการ

คำเตือน

- ควรระวังการใช้ยาในผู้ป่วยที่แพ้ละอองเกสรดอกไม้
- ไม่แนะนำให้ใช้ในผู้ที่สงสัยว่าเป็นไข้เลือดออก เนื่องจากอาจบดบังอาการของไข้เลือดออก
- หากใช้ยาเป็นเวลานานเกิน 3 วัน แล้วอาการไม่ดีขึ้น ควรปรึกษาแพทย์

2. ยาจันทน์ลีลา

ยาแคปซูล ยาผง ยาเม็ด ยาแคปซูล (รพ.) ยาผง (รพ.) ยาเม็ด (รพ.)

สูตรตำรับ

ในผงยา 99 กรัม ประกอบด้วย

โกฐสอ โกฐเขมา โกฐจุฬาลัมพา แก่นจันทน์ขาวหรือจันทน์ชะมด แก่นจันทน์แดง ลูกกระดอม
เถาบอระเพ็ด รากปลาไหลเผือก หนักสังกะ 12 กรัม พิมเสน หนัก 3 กรัม

คำแนะนำ

บรรเทาอาการไข้ตัวร้อน ไข้เปลี่ยนฤดู

ขนาดและวิธีใช้

ชนิดผง

ผู้ใหญ่

รับประทานครั้งละ 1 - 2 กรัม ละลายน้ำสุก ทุก 3 - 4 ชั่วโมง เมื่อมีอาการ

เด็กอายุ 6 - 12 ปี

รับประทานครั้งละ 500 มิลลิกรัม – 1 กรัม ละลายน้ำสุก ทุก 3 - 4 ชั่วโมง เมื่อมีอาการ

ชนิดแคปซูลและชนิดเม็ด

ผู้ใหญ่

รับประทานครั้งละ 1 - 2 กรัม ทุก 3 - 4 ชั่วโมง เมื่อมีอาการ

เด็ก อายุ 6 - 12 ปี

รับประทานครั้งละ 500 มิลลิกรัม – 1 กรัม ทุก 3 - 4 ชั่วโมง เมื่อมีอาการ

คำเตือน

- ไม่แนะนำให้ใช้ในผู้ที่สงสัยว่าเป็นไขเลือดออก เนื่องจากอาจบดบังอาการของไขเลือดออก

- หากใช้ยาเป็นเวลานานเกิน 3 วัน แล้วอาการไม่ดีขึ้น ควรปรึกษาแพทย์

3. ยาประสะจันทน์แดง

ยาแคปซูล ยาผง ยาเม็ด ยาแคปซูล (รพ.) ยาผง (รพ.) ยาเม็ด (รพ.)

สูตรตำรับ

ในผงยา 64 กรัม ประกอบด้วย

1. แก่นจันทน์แดง หนัก 32 กรัม
2. รากเหมือดคน รากมะปรางหวาน รากมะนาว หัวเปราะหอม โกงฐหัวบัว แก่นจันทน์เทศ
แก่นฝางเสน หนักสิ่งละ 4 กรัม
3. เกสรบัวหลวง ดอกบุนนาค ดอกสารภี ดอกมะลิ หนักสิ่งละ 1 กรัม

คำแนะนำ

บรรเทาอาการไข้ตัวร้อน (ไข้พิษ) แก้อ่อนในกระหายน้ำ

ขนาดและวิธีใช้

ชนิดผง

ผู้ใหญ่

รับประทานครั้งละ 1 กรัม ละลายน้ำกระสายยา ทุก 3 - 4 ชั่วโมง

เด็ก อายุ 6 - 12 ปี

รับประทานครั้งละ 500 มิลลิกรัม ละลายน้ำกระสายยา ทุก 3 - 4 ชั่วโมง

น้ำกระสายที่ใช้ ใช้น้ำสุก หรือน้ำดอกมะลิ

ชนิดแคปซูลและชนิดเม็ด

ผู้ใหญ่

รับประทานครั้งละ 1 กรัม ทุก 3 - 4 ชั่วโมง

เด็ก อายุ 6 - 12 ปี

รับประทานครั้งละ 500 มิลลิกรัม ทุก 3 - 4 ชั่วโมง

คำเตือน

- ควรระวังการใช้ยาในผู้ป่วยที่แพ้ละอองเกสรดอกไม้

- ไม่แนะนำให้ใช้ในผู้ที่สงสัยว่าเป็นไข้เลือดออก เนื่องจากอาจบดบังอาการของไข้เลือดออก

- กรณีบรรเทาอาการไข้ ร้อนในกระหายน้ำ หากใช้ยาเป็นเวลานานเกิน 3 วันแล้วอาการไม่ดีขึ้น ควรปรึกษาแพทย์

4. ยาประสะเปราะาใหญ่

ยาผง ยาเม็ด ยาแคปซูล (รพ.) ยาผง (รพ.) ยาเม็ด (รพ.)

สูตรตำรับ

ในผงยา 80 กรัม ประกอบด้วย

1. หัวเปราะหอม หนัก 40 กรัม

2. โกฐสอ โกฐเขมา โกฐหัวบัว โกฐเชียง โกฐจุฬาลัมพา เทียนดำ เทียนแดง เทียนขาว
เทียนข้าวเปลือก เทียนตาตุ๊กแตน ลูกจันทน์ ดอกจันทน์ ลูกกระวาน ดอกกานพลู
แก่นจันทน์เทศ แก่นจันทน์แดง ดอกบุนนาค ดอกสารภี ดอกพิกุล เกสรบัวหลวง หนักสิ่งละ 2
กรัม

คำแนะนำ

ถอนพิษไข้ตานซางสำหรับเด็ก

ขนาดและวิธีใช้

ชนิดผงและชนิดเม็ด (แบบอัดเปียก)

เด็ก อายุ 1 – 5 ปี

รับประทานครั้งละ 500 มิลลิกรัม – 1 กรัม ละลายน้ำกระสายยา ทุก 3 - 4 ชั่วโมง

น้ำกระสายยาที่ใช้ น้ำดอกไม้เทศหรือน้ำสุก

ชนิดแคปซูลและชนิดเม็ด

เด็ก อายุ 6 – 12 ปี

รับประทานครั้งละ 1 กรัม ทุก 3 - 4 ชั่วโมง

คำเตือน

- ควรระวังในการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets)
- ควรระวังการใช้ยาในผู้ป่วยที่แพ้ละอองเกสรดอกไม้
- ไม่แนะนำให้ใช้ในผู้ที่สงสัยว่าเป็นไข้เลือดออก เนื่องจากอาจบดบังอาการของไข้เลือดออก
- หากใช้ยาเป็นเวลานานเกิน 3 วัน แล้วอาการไม่ดีขึ้น ควรปรึกษาแพทย์

5. ยามหานิลแห่งทอง

ยาเม็ด ยาแคปซูล (รพ.) ยาผง (รพ.) ยาเม็ด (รพ.)

สูตรตำรับ

โนผงยา 103 กรัม ประกอบด้วย

1. เนื้อในเมล็ดสะบ้ามอญ (สุ่ม) หวายตะค้า (สุ่ม) เมล็ดมะกอก (สุ่ม) ลูกมะคำดีควาย (สุ่ม) ถ่านไม้สัก แก่นจันทน์แดง แก่นจันทน์เทศ ใบพิมเสน ใบย่านาง หมักหอม หนักสิ่งละ 10 กรัม
2. เบี้ยจั่นคั่วให้เหลือง 3 กรัม

คำแนะนำ

1. แก้ไข้กาฬ หัด อีสุกอีใส (บรรเทาอาการไข้จากไข้กาฬ หัด และอีสุกอีใส)
2. แก้ร้อนในกระหายน้ำ

ขนาดและวิธีใช้

ชนิดผง

ผู้ใหญ่

รับประทานครั้งละ 1.5 - 2 กรัม ละลายน้ำสุก วันละ 2 ครั้ง เข้าและเย็น ก่อนอาหาร

เด็ก อายุ 6 - 12 ปี

รับประทานครั้งละ 500 มิลลิกรัม - 1 กรัม ละลายน้ำสุก วันละ 2 ครั้ง เข้าและเย็น ก่อนอาหาร

ชนิดแคปซูลและชนิดเม็ด

ผู้ใหญ่

รับประทานครั้งละ 1.5 - 2 กรัม วันละ 2 ครั้ง เข้าและเย็น ก่อนอาหาร

เด็ก อายุ 6 - 12 ปี

รับประทานครั้งละ 500 มิลลิกรัม - 1 กรัม วันละ 2 ครั้ง เข้าและเย็น ก่อนอาหาร

คำเตือน

- ไม่แนะนำให้ใช้ในผู้ที่สงสัยว่าเป็นไข้เลือดออก เนื่องจากอาจบดบังอาการของไข้เลือดออก
- หากใช้ยาเป็นเวลานานเกิน 3 วัน แล้วอาการไม่ดีขึ้น ควรปรึกษาแพทย์

6. ยาหำราก

ยาแคปซูล ยาผง ยาเม็ด

สูตรตำรับ

ในผงยา 100 กรัม ประกอบด้วย

รากย่านาง รากคนทา รากมะเดื่อชุมพร รากชิงช้า รากไม้เท้ายายม่อม หนังกิ่งละ 20 กรัม

คำแนะนำ

บรรเทาอาการไข้

ขนาดและวิธีใช้

ชนิดผง

ผู้ใหญ่

รับประทานครั้งละ 1 – 1.5 กรัม ละลายน้ำสุก วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร เมื่อมีอาการ

เด็ก อายุ 6 - 12 ปี

รับประทานครั้งละ 500 มิลลิกรัม – 1 กรัม ละลายน้ำสุก วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร
เมื่อมีอาการ

ชนิดแคปซูลและชนิดเม็ด

ผู้ใหญ่

รับประทานครั้งละ 1 – 1.5 กรัม วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร เมื่อมีอาการ

เด็ก อายุ 6 - 12 ปี

รับประทานครั้งละ 500 มิลลิกรัม – 1 กรัม วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร เมื่อมีอาการ

คำเตือน

- ไม่แนะนำให้ใช้ในผู้ที่สงสัยว่าเป็นไข้เลือดออก เนื่องจากอาจบดบังอาการของไข้เลือดออก
- หากใช้ยาเป็นเวลานานเกิน 3 วัน แล้วอาการไม่ดีขึ้น ควรปรึกษาแพทย์
- ไม่แนะนำให้ใช้ในหญิงที่มีไข้ต่ำหรือไข้ระหว่างมีประจำเดือน

1.5 ยารักษากลุ่มอาการของระบบทางเดินหายใจ

1.5.1 ยาบรรเทาอาการไอ

1. ยาแก้ไอผสมกานพลู ยาลูกกลอน (รพ.)

สูตรตำรับ

ในผงยา 100 กรัม ประกอบด้วย

รากชะเอมเทศ หนัก 48 กรัม บัวย หนัก 16 กรัม มะนาวดองแห้ง หนัก 10 กรัม
น้ำตาลกรวด หนัก 4 กรัม พิมเสน เกล็ดสระระแหง หนักสี่ละ 3 กรัม เหง้าว่านน้ำ
ผลมะแว้งเครือ ดอกกานพลู เนื้อลูกสมอพิเภก เปลือกอบเชย เนื้อลูกมะขามป้อม
ดอกเก็กฮวย หล่อฮังก้วย ผิวส้มจีน หนักสี่ละ 2 กรัม

คำแนะนำ

บรรเทาอาการไอ ขับเสมหะ

ขนาดและวิธีใช้

อมครั้งละ 200 - 300 มิลลิกรัม เมื่อมีอาการไอ ทุก 4 ชั่วโมง

คำเตือน

ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยที่ท้องเสียง่าย เนื่องจากมะขามป้อมมีฤทธิ์เป็นยาระบาย

อาการไม่พึงประสงค์

ท้องเสีย

2. ยาแก้ไอผสมมะขามป้อม ยาน้ำ (รพ.)

สูตรตำรับ

สูตรตำรับที่ 1

ในยา 100 มิลลิลิตร ประกอบด้วย

สารสกัดน้ำมะขามป้อมเข้มข้น (ความเข้มข้น 40 เปอร์เซ็นต์) 60 มิลลิลิตร
สารสกัดใบเสนียด (ความเข้มข้น 10 เปอร์เซ็นต์) 10 มิลลิลิตร กลีเซอริน 5 มิลลิลิตร
สารสกัดรากชะเอมเทศ 0.45 มิลลิลิตร เกลือแกง 0.5 กรัม เกล็ดสะระแห่น 0.01 มิลลิกรัม

สูตรตำรับที่ 2

ในยา 100 มิลลิลิตร ประกอบด้วย

สารสกัดน้ำมะขามป้อมเข้มข้น (ความเข้มข้น 25 เปอร์เซ็นต์) 30 มิลลิลิตร
มะนาวดองแห้ง 8 มิลลิกรัม สารสกัดรากชะเอมเทศ 5 มิลลิลิตร ผิวส้มจีน 3.3 มิลลิกรัม บัวย 3 มิลลิกรัม เนื้อมะขามป้อม 3 มิลลิกรัม เนื้อมะขามป้อมไทย 1 มิลลิกรัม
หล่อฮังก้วย 2 มิลลิกรัม เกล็ดสะระแห่น 0.08 มิลลิกรัม น้ำตาลทรายแดง 40 มิลลิกรัม

คำแนะนำ

บรรเทาอาการไอ ขับเสมหะ

ขนาดและวิธีใช้

จิบเมื่อมีอาการไอ ทุก 4 ชั่วโมง

ข้อห้ามใช้

ผู้ป่วยเบาหวานที่ไม่สามารถควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดได้

คำเตือน

ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยที่ท้องเสีย เนื่องจากมะขามป้อมมีฤทธิ์เป็นยาระบาย

3. ยาแก้ไอผสมมะนาวดอง

ยาลูกกลอน (รพ.)

สูตรตำรับ

ในผงยา 99 กรัม ประกอบด้วย

1. มะนาวดองแห้ง บัวย หนักสิ่งละ 35 กรัม รากชะเอมเทศ หนัก 17 กรัม
รากชะเอมไทย หนักสิ่งละ 3 กรัม ผลมะแว้งเครือ หนักสิ่งละ 2 กรัม
เนื้อมะขามป้อม หนัก 1 กรัม

2. เปลือกอบเชยญวณ หนัก 3 กรัม ดอกกานพลู หนัก 1 กรัม

3. เกี๊ยตสระระแหน่ หนัก 2 กรัม

คำแนะนำ

บรรเทาอาการไอ ขับเสมหะ

ขนาดและวิธีใช้

รับประทานครั้งละ 200 - 300 มิลลิกรัม เมื่อมีอาการไอ ทุก 4 ชั่วโมง

4. ยาแก้ไอพื้นบ้านอีสาน

ยาน้ำ (รพ.)

สูตรตำรับ

ในยาน้ำ 100 มิลลิลิตร ประกอบด้วย

1. เนื้อลูกมะขามป้อมแห้ง 2 กรัม รากชะเอมไทย 1.8 กรัม เนื้อลูกสมอไทย 1.6 กรัม รากชะเอมเทศ หนัก 600 มิลลิกรัม

2. เหน้้าขม้นอ้อย กะเพราแดง (ทั้งต้น) หนักสิ่งละ 600 มิลลิกรัม ดอกดีปลี เหน้้าขิง 200 มิลลิกรัม พริกไทยล่อน ช้าพลู (ทั้งต้น) หนักสิ่งละ 100 มิลลิกรัม ดอกกานพลู 60 มิลลิกรัม

3. เกลี๋อสินเ้าว้สะตุ 400 มิลลิกรัม สารส้มสะตุ 140 มิลลิกรัม

4. โกฎุพาลัมพา หนัก 100 มิลลิกรัม

5. น้ำตาลทรายแดง 5 กรัม เกลี๋ตสระระแหน่ 30 มิลลิกรัม น้ำฝิ่ง 5 มิลลิกรัม

คำแนะนำ

บรรเทาอาการไอ ขับเสมหะ

ขนาดและวิธีใช้

จิบเมื่อมีอาการไอ ทุก 4 ชั่วโมง

5. ยาตรีผลา

ยาเม็ด ยาลูกกลอน ยาแคปซูล (รพ.) ยาขง (รพ.)

สูตรตำรับ

ในผงยา 90 กรัม ประกอบด้วย

เนื้อลูกสมอไทย เนื้อลูกสมอพิเภก เนื้อลูกมะขามป้อม หนักสิ่งละ 30 กรัม

คำแนะนำ

บรรเทาอาการไอ ขับเสมหะ

ขนาดและวิธีใช้

ชนิดขง

รับประทานครั้งละ 1 - 2 กรัม ชงน้ำร้อนประมาณ 120 - 200 มิลลิลิตร ทิ้งไว้ 3 - 5 นาที ดื่มในขณะยังอุ่น เมื่อมีอาการไอ ทุก 4 ชั่วโมง

ชนิดแคปซูล ชนิดเม็ด และชนิดลูกกลอน

รับประทานครั้งละ 300 - 600 มิลลิกรัม เมื่อมีอาการไอ วันละ 3 - 4 ครั้ง

คำเตือน

ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยที่ท้องเสียง่าย

อาการไม่พึงประสงค์

ท้องเสีย

6. ยาประสะมะแว้ง

ยาเม็ด ยาผง (รพ.) ยาลูกกลอน (รพ.)

สูตรตำรับ

ในผงยา 96 กรัม ประกอบด้วย

1. ผลมะแว้งต้น ผลมะแว้งเครือ หนักสิ่งละ 24 กรัม

2. ใบสวาด ใบตานหม่อน ใบกะเพรา หนักสังละ 12 กรัม

3. เห่ง้ำมันอ้อย หนัก 9 กรัม สารส้มสะตุ หนัก 3 กรัม

คำแนะนำ

บรรเทาอาการไอ มีเสมหะ ทำให้ชุ่มคอ ช่วยขับเสมหะ

ขนาดและวิธีใช้

ชนิดผง

ละลายน้ำมะนาวแทรกเกลือรับประทาน

ผู้ใหญ่

รับประทานครั้งละ 1 - 1.4 กรัม เมื่อมีอาการ

เด็ก อายุ 6 - 12 ปี

รับประทานครั้งละ 200 - 400 มิลลิกรัม เมื่อมีอาการ

ละลายน้ำมะนาวแทรกเกลือรับประทาน

ชนิดเม็ดและชนิดลูกกลอน

ละลายน้ำมะนาวแทรกเกลือรับประทาน หรือใช้อม

ผู้ใหญ่

รับประทานครั้งละ 1 - 1.4 กรัม เมื่อมีอาการ

เด็ก อายุ 6 - 12 ปี

รับประทานครั้งละ 200 - 400 มิลลิกรัม เมื่อมีอาการ

คำเตือน

- ไม่ควรใช้ติดต่อกันนานเกิน 15 วัน หากอาการไม่ดีขึ้น ควรปรึกษาแพทย์

- ในผู้ป่วยที่ต้องจำกัดการใช้เกลือ ไม่ควรใช้น้ำมะนาวแทรกเกลือ

7. ยาอำมฤควาที

ยาผง ยาลูกกลอน ยาผง (รพ.) ยาลูกกลอน (รพ.)

สูตรตำรับ

ในผงยา 70 กรัม ประกอบด้วย

1. รากชะเอมเทศ หนัก 35 กรัม

2. โกฐพุงปลา เทียนขาว ลูกผักชีลา เนื้อลูกมะขามป้อม เนื้อลูกสมอพิเภก หนักสิ่งละ 7 กรัม

คำแนะนำ

บรรเทาอาการไอ ขับเสมหะ

ขนาดและวิธีใช้

ชนิดผง

ผู้ใหญ่

รับประทานครั้งละ 1 กรัม ละลายน้ำกระสายยา เมื่อมีอาการ

เด็ก อายุ 6 - 12 ปี

รับประทานครั้งละ 500 มิลลิกรัม ละลายน้ำกระสายยา เมื่อมีอาการ

น้ำกระสายยาที่ใช้ ละลายน้ำมะนาวแทรกเกลือ ใช้จิบหรือกวาดคอ

ชนิดลูกกลอน

ผู้ใหญ่

รับประทานครั้งละ 1 กรัม เมื่อมีอาการ

เด็ก อายุ 6 - 12 ปี

รับประทานครั้งละ 500 มิลลิกรัม เมื่อมีอาการ

คำเตือน

ไม่ควรใช้น้ำมันวาทริกเกลือ กับผู้ป่วยที่ต้องจำกัดการใช้เกลือ

1.5.2 ยาบรรเทาอาการหวัด

1. ยาปราบชมพูทวีป

ยาแคปซูล (รพ.) ยาลูกกลอน (รพ.)

สูตรตำรับ

ในผงยา 465 กรัม ประกอบด้วย

1. เหงือกปลาหมอ (ทั้งต้น) พริกไทยดำ ใบกัญชาเทศ หนังกิ่งละ 120 กรัม
2. หัตถ์คุณเทศ ดอกกานพลู หนังกิ่งละ 10 กรัม หัวบกรอ เนื้อลูกสมอเทศ เนื้อลูกสมอไทย รากเจตมูลเพลิงแดง เหง้าขิง หนังกิ่งละ 8 กรัม
3. เทียนแดง เทียนตาตึกแต่น เทียนแกลบ หนังกิ่งละ 6 กรัม เทียนดำ โกศสอ โกฎูเขมา ลูกพิลังกาสา ลำพันทางหมู หนังกิ่งละ 4 กรัม
4. ดอกดีปลี การบูร หนังกิ่งละ 2 กรัม ลูกจันทน์ ดอกจันทน์ ลูกกระวาน หนังกิ่งละ 1 กรัม

คำแนะนำ

บรรเทาอาการหวัดในระยะแรก และอาการที่เกิดจากการแพ้อากาศ

ขนาดและวิธีใช้

รับประทานครั้งละ 750 มิลลิกรัม – 1.5 กรัม วันละ 4 ครั้ง ก่อนอาหารและก่อนนอน

ข้อห้ามใช้

- ห้ามใช้เมื่อพบภาวะแทรกซ้อนจากการแพ้อากาศ เช่น ไซนัสอักเสบ การติดเชื้อแบคทีเรียที่มีอาการเจ็บบริเวณไซนัส ไข้สูง น้ำมูกและเสมหะเขียว เป็นต้น
- ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ ผู้ที่มีไข้ เด็ก

คำเตือน

- ควรระวังการใช้กับผู้ป่วยโรคความดันเลือดสูง โรคหัวใจ โรคแผลเปื่อยเพปติก และโรคกรดไหลย้อน เนื่องจากเป็นตำรับยารสร้อน
- ควรระวังการใช้ยาเกินขนาดในผู้ป่วยที่มีความผิดปกติของตับ ไตหรือทางเดินปัสสาวะ

เนื่องจากอาจเกิดพิษจากการบูร

- ควรระวังการใช้ยานี้ ร่วมกับยา phenytoin, propranolol, theophylline และ rifampicin เนื่องจากตำรับนี้มีพริกไทยในปริมาณสูง

อาการไม่พึงประสงค์

แสบร้อนยอดอก

1.6 ยาบำรุงโลหิต

1. ยาบำรุงโลหิต

ยาแคปซูล ยาผง ยาเม็ด ยาแคปซูล (รพ.) ยาผง (รพ.) ยาเม็ด (รพ.)

สูตรตำรับ

ในผงยา 75 กรัม ประกอบด้วย

1. แก่นฝาง ดอกคำไทย หนักสังกะ 10 กรัม
2. ครั่ง หนัก 4 กรัม
3. เหง้าชิงแห้ง ดอกดีปลี รากเจตมูลเพลิงแดง เถาสะค้าน รากข้าพลุ เถาขมิ้นเครือ เถามวกแดง แก่นกำลังวัวเถลิง ดอกสารภี ดอกพิกุล ดอกบุนนาค เกสรบัวหลวง หนักสังกะ 2 กรัม
4. ดอกจันทน์ ลูกจันทน์ ลูกกระวาน ดอกกานพลู เทียนดำ เทียนแดง เทียนขาว เทียนข้าวเปลือก เทียนตาตักแตน โกรฐสอ โกรฐเขมา โกรฐหัวบัว โกรฐเขียง โศศจุฬาลัมพา หนักสังกะ 1 กรัม
5. เนื้อลูกสมอไทย เนื้อลูกสมอติ่ง เนื้อลูกสมอพิเภก เปลือกชะลูด เปลือกอบเชยเทศ แก่นจันทน์แดง แก่นแสมสาร แก่นแสมทะเล กฤษณา หนักสังกะ 1 กรัม

คำแนะนำ

บำรุงโลหิต

ขนาดและวิธีใช้

ชนิดผง

รับประทานครั้งละ 1 กรัม ละลายน้ำกระสายยาวันละ 2 ครั้ง เข้าและเย็น ก่อนอาหาร

น้ำกระสายยาที่ใช้

- ใช้น้ำต้มดอกคำไทย หรือดอกคำฝอย เป็นน้ำกระสายยา
- ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ให้ใช้น้ำสุกแทน

ชนิดแคปซูลและชนิดเม็ด

รับประทานครั้งละ 1 กรัม วันละ 2 ครั้ง เช้าและเย็น ก่อนอาหาร

ข้อห้ามใช้

ห้ามใช้กับหญิงตั้งครรภ์ ผู้ที่มีไข้

คำเตือน

- ควรระวังการใช้ยาในผู้ป่วยที่แพ้ละอองเกสรดอกไม้

- ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets)

1.7 ยารักษากลุ่มอาการทางกล้ามเนื้อและกระดูก

1.7.1 ยาสำหรับรับประทาน

1. ยากัญยเส้น

ยาลูกกลอน (รพ.)

สูตรตำรับ

ในผงยา 236 กรัม ประกอบด้วย

1. ดอกดีปลี หนัก 40 กรัม เหง้าขิง หนัก 20 กรัม รากข้าพลุ หนัก 24 กรัม เถาสะค่าน หนัก 12 กรัม รากเจตมูลเพลิงแดง หนัก 8 กรัม
2. เถาโคคลาน กำลังวัวเถลิง เถาวัวลย์เปรียง เถาพริกไทย เถาม้ากระที่บโรง หัวกระชาย แก่นแสมสาร เหง้าไพล หนักสังกะ 10 กรัม
3. การบูร หนัก 6 กรัม ลูกจันทน์ ดอกกานพลู เหง้าว่านน้ำ เหง้ากระทือ ลูกกระวาน พริกไทยอ่อน รากชะเอมเทศ เปลือกอบเชยเทศ หนักสังกะ 4 กรัม
4. ดอกจันทน์ โศคน้ำเต้า ดอกมะลิ ดอกพิกุล ดอกบุนนาค ดอกสารภี เกสรบัวหลวง หนักสังกะ 2 กรัม

คำแนะนำ

บรรเทาอาการปวดหลัง ปวดเอว ปวดเมื่อยตามร่างกาย

ขนาดและวิธีใช้

รับประทานครั้งละ 750 มิลลิกรัม – 1 กรัม วันละ 4 ครั้ง ก่อนอาหารและก่อนนอน

ข้อห้ามใช้

ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ หญิงให้นมบุตร และเด็ก

คำเตือน

- ควรระวังการใช้ยาในผู้ป่วยที่แพ้ละอองเกสรดอกไม้

- ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets)

- ควรระวังการใช้ยาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้ป่วยที่มีความผิดปกติของตับไต เนื่องจากอาจเกิดการสะสมของการบูรและเกิดพิษได้

อาการไม่พึงประสงค์
แสบร้อนยอดอก

2. ยาแก้ลมอัมพฤกษ์ ยาผง (รพ.)

สูตรตำรับ
ในผงยา 70 กรัม ประกอบด้วย

1. เหง้าไพล เหง้าขมิ้นอ้อย เหง้าข่า หัวกระเทียม รากเจตมูลเพลิงแดง พริกไทยล่อน ลูกจันทน์ ดอกจันทน์ การบูร หนักสังกะ 5 กรัม
2. ผักเสี้ยนผี (ทั้งต้น) เปลือกต้นทองหลาง เปลือกต้นกุ่มบก เปลือกต้นกุ่มน้ำ เกลือสินเธาว์ หนักสังกะ 5 กรัม

คำแนะนำ
บรรเทาอาการปวดตามเส้นเอ็น กล้ามเนื้อ มือ เท้า ตึงหรือชา

ขนาดและวิธีใช้
รับประทานครั้งละ 1 กรัม ชงน้ำร้อนดื่มประมาณ 120 - 200 มิลลิลิตร วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร

ข้อห้ามใช้
ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ ผู้ที่มีไข้ และเด็ก

คำเตือน
ควรระวังการใช้ยาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้ป่วยที่มีความผิดปกติของตับไต เนื่องจากอาจเกิดการสะสมของการบูรและเกิดพิษได้

อาการไม่พึงประสงค์

3. ยาธรณีสังกะชาติ

ยาแคปซูล ยาผง ยาเม็ด ยาลูกกลอน ยาแคปซูล (รพ.) ยาผง (รพ.)

สูตรตำรับ

ในผงยา 160 กรัม ประกอบด้วย

1. พริกไทยอ่อน หนัก 96 กรัม
2. ยาดำสะอาด หนัก 20 กรัม
3. เนื้อลูกสมอไทย มหาหิงค์ การบูร หนักสิ่งละ 6 กรัม
4. รงทองประสะ หนัก 4 กรัม
5. ผักแพวแดง เนื้อลูกมะขามป้อม หนักสิ่งละ 2 กรัม
6. ลูกจันทน์ ดอกจันทน์ ลูกกระวาน ดอกกานพลู เทียนดำ เทียนขาว หัวดองดึง หัวบุก หัวกลอย หัวกระดาดขาว หัวกระดาดแดง ลูกเร่ว เหง้าขิง รากชะเอมเทศ รากเจตมูลเพลิงแดง โกฐกระดุก โกฐเขมา โกฐน้ำเต้า หนักสิ่งละ 1 กรัม

คำแนะนำ

แก้กษัยเส้น

ขนาดและวิธีใช้

ชนิดผง

รับประทานครั้งละ 500 มิลลิกรัม - 1 กรัม

ละลายน้ำสุกหรือผสมน้ำผึ้งปั้นเป็นลูกกลอนวันละ 1 ครั้ง ก่อนอาหารเช้าหรือก่อนนอน

ชนิดแคปซูล ชนิดเม็ด และชนิดลูกกลอน

รับประทานครั้งละ 500 มิลลิกรัม - 1 กรัม วันละ 1 ครั้ง ก่อนอาหารเช้าหรือก่อนนอน

ข้อห้ามใช้

ห้ามใช้กับหญิงตั้งครรภ์ ผู้มีไข้ และเด็ก

คำเตือน

- ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets)
- ควรระวังการใช้ยาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้ป่วยที่มีความผิดปกติของตับไต เนื่องจากอาจเกิดการสะสมของการบูรและเกิดพิษได้
- ควรระวังการใช้ ร่วมกับยา phenytoin, propranolol, theophylline และ rifampicin เนื่องจากตำรับนี้มีพริกไทยในปริมาณสูง
- ควรระวังการใช้ในผู้สูงอายุ

4. ยาผสมโคคลาน

ยาชง (รพ.) ยาต้ม (รพ.)

สูตรตำรับ

สูตรตำรับที่ 1

รูปแบบ ยาชง

สูตรตำรับ ในผงยา 100 กรัม ประกอบด้วย เกลาโคคลาน โดไมร์ลู่ม ผลมะตูมอ่อน ทองพันชั่ง (ทั้งต้น)หนักสิ่งละ 25 กรัม

สูตรตำรับที่ 2

รูปแบบ ยาต้ม

สูตรตำรับ ในยา 105 กรัม ประกอบด้วย เกลาโคคลาน หนัก 50 กรัม ส่วนเหนือดินทองพันชั่ง หนัก 25 กรัม โดไมร์ลู่ม ผลมะตูมอ่อน หนักสิ่งละ 15 กรัม

สูตรตำรับที่ 3

รูปแบบ ยาต้ม

สูตรตำรับ ในยา 100 กรัม ประกอบด้วย เกลาโคคลาน เกลาเอ็นอ่อน แก่นฝาง เกลาสะค้าน หนักสิ่งละ 20 กรัม โดไมร์ลู่ม ทองพันชั่ง (ทั้งต้น) หนักสิ่งละ 10 กรัม

คำแนะนำ

บรรเทาอาการปวดเมื่อยตามร่างกาย

ขนาดและวิธีใช้

ชนิดชง

รับประทานครั้งละ 1 กรัม ชงน้ำร้อนประมาณ 120 - 200 มิลลิลิตร วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร

ชนิดต้ม

นำตัวยาทั้งหมดมาต้มให้ทั่วต้มตัวยา ต้มน้ำเคี่ยว สามส่วนเหลือหนึ่งส่วน ต้มครั้งละ 120 - 200 มิลลิลิตร วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร

5. ยาผสมเถาวัลย์เปรียง

ยาลูกกลอน (รพ.)

สูตรตำรับ

สูตรตำรับที่ 1 ในผงยา 100 กรัม ประกอบด้วย

เถาวัลย์เปรียง แก่นดุกหิน (มะดุก) แก่นดุกใส (ชันทองพญาบาท) เหง้าไพล หนักสิ่งละ 25 กรัม

สูตรตำรับที่ 2 ในผงยา 100 กรัม ประกอบด้วย

เหง้าไพล หนัก 40 กรัม เถาวัลย์เปรียง แก่นดุกหิน (มะดุก) แก่นดุกใส (ชันทองพญาบาท) หนักสิ่งละ 20 กรัม

คำแนะนำ

บรรเทาอาการปวดเมื่อยตามร่างกาย

ขนาดและวิธีใช้

รับประทานครั้ง 900 มิลลิกรัม - 1.5 กรัม วันละ 3 ครั้ง หลังอาหารทันที

ข้อห้ามใช้

ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์

คำเตือน

-

ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยที่เป็นแผลในกระเพาะอาหารเนื่องจากเอนไซม์เปปติคมีกลไกออกฤทธิ์

เช่นเดียวกับยาแก้ปวดในกลุ่มยาต้านการอักเสบที่ไม่ใช่สเตียรอยด์ (Nonsteroidal Anti-Inflammatory Drugs: NSAIDs)

- การใช้ยานี้อาจทำให้เกิดการระคายเคืองของระบบทางเดินอาหาร

อาการไม่พึงประสงค์

ปวดท้อง ท้องผูก ปัสสาวะบ่อย คอแห้ง และใจสั่น

6. ยาสหัชชา

ยาแคปซูล ยามผง ยาเม็ด ยาลูกกลอน ยาแคปซูล (รพ.) ยาลูกกลอน (รพ.)

สูตรตำรับ

ในผงยา 1,000 กรัม ประกอบด้วย

1. พริกไทยอ่อน หนัก 240 กรัม รากเจตมูลเพลิงแดง หนัก 224 กรัม ดอกดีปลี หนัก 96 กรัม หัสศคุณเทศ หนัก 48 กรัม
2. เนื้อมะขาม หนัก 104 กรัม รากทองแตง หนัก 80 กรัม
3. เหง้าว่านน้ำ หนัก 88 กรัม
4. การบูร หนัก 14 กรัม ดอกจันทน์ หนัก 13 กรัม เทียนแดง หนัก 11 กรัม ลูกจันทน์ หนัก 12 กรัม เทียนตาดักแตง มหาหิงค์ หนักสี่ละ 10 กรัม เทียนสัตตบุษย์ หนัก 9 กรัม เทียนขาว รากจิงจ้อ หนักสี่ละ 8 กรัม เทียนดำ หนัก 7 กรัม โกรฐกั๊กกรา หนัก 6 กรัม โกรฐเขมาหนัก 5 กรัม โกรฐก้านพร้าว หนัก 4 กรัม โกรฐพุงปลา หนัก 3 กรัม

คำแนะนำ

ขับลมในเส้น แก้วโรคลมกองหยาบ

ขนาดและวิธีใช้

รับประทานครั้งละ 1 – 1.5 กรัม วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร

ข้อห้ามใช้

ห้ามใช้กับหญิงตั้งครรภ์ และผู้ที่มิใช่

คำเตือน

- ควรระวังการบริโภคในผู้ป่วยโรคความดันเลือดสูง โรคหัวใจ ผู้ป่วยโรคแผลเปื่อยเพปติก และกรดไหลย้อน เนื่องจากเป็นตำรับยาร้อน
- ควรระวังการใช้ยาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้ป่วยที่มีความผิดปกติของตับไต เนื่องจากอาจเกิดการสะสมของการบูรและเกิดพิษได้
- ควรระวังการใช้ ร่วมกับยา phenytoin, propranolol, theophylline และ rifampicin เนื่องจากตำรับนี้มีพริกไทยในปริมาณสูง

อาการไม่พึงประสงค์

ร้อนท้อง แสบท้อง คลื่นไส้ คอแห้ง ผื่นคัน

1.7.2 ยาสำหรับใช้ภายนอก

1. ยาขี้ผึ้งไฟล

ยาขี้ผึ้ง (รพ.)

สูตรตำรับ

สูตรตำรับที่ 1 ในยา 100 กรัม ประกอบด้วยตัวยาสำคัญ

น้ำมันไฟล 30 กรัม ที่ได้จากการทอดไฟลกับน้ำมันพีชในสัดส่วนน้ำหนัก 2 ต่อ 1
น้ำมันระกำ 10 กรัม

สูตรตำรับที่ 2 ยา 100 กรัม ประกอบด้วยตัวยาสำคัญ

น้ำมันไฟลจากการกลั่น 14 กรัม น้ำมันระกำ 10 กรัม

คำแนะนำ

บรรเทาอาการปวดเมื่อย

ขนาดและวิธีใช้

ทาและถูเบา ๆ บริเวณที่มีอาการวันละ 2 - 3 ครั้ง

ข้อห้ามใช้

- ห้ามทาบริเวณขอบตาและเนื้อเยื่ออ่อน

- ห้ามทาบริเวณผิวหนังที่มีบาดแผลหรือมีแผลเปิด

2. ยาประคบ

ยาประคบสมุนไพรสด (รพ.) ยาประคบสมุนไพรแห้ง (รพ.)

สูตรตำรับ

ในยา 130 กรัม ประกอบด้วย

1. เหง้าไฟล 50 กรัม ใบมะขาม 30 กรัม ผิวมะกรูด 20 กรัม เหง้าขมิ้นชัน 10 กรัม
ตะไคร้ (ลำต้น) 10 กรัม ใบส้มป่อย 10 กรัม

2. เกลือเม็ด 1 ช้อนโต๊ะ การบูร 2 ช้อนโต๊ะ

คำแนะนำ

ประคบเพื่อลดอาการปวด ช่วยคลายกล้ามเนื้อ เอ็น และข้อ

ขนาดและวิธีใช้

นำยาประคบไปนึ่ง แล้วใช้ประคบ ขณะยังอุ่น วันละ 1 - 2 ครั้ง ลูกประคบ 1 ลูกสามารถใช้ได้ 3 - 4 ครั้ง

โดยหลังจากใช้แล้วผึ่งให้แห้ง ก่อนนำไปแช่ตู้เย็น

ข้อห้ามใช้

- ห้ามประคบบริเวณที่มีบาดแผล
- ห้ามประคบเมื่อเกิดการอักเสบเฉียบพลัน เช่น ข้อเท้าแพลง หรือมีอาการอักเสบ บวม แดง ร้อน ในช่วง 24 ชั่วโมงแรก เนื่องจากจะทำให้มีอาการอักเสบบวมมากขึ้น และอาจมีเลือดออกมากตามมาได้ โดยควรประคบหลังเกิดอาการ 24 ชั่วโมง

คำเตือน

- ไม่ควรใช้ลูกประคบที่ร้อนเกินไป โดยเฉพาะบริเวณผิวหนังที่เคยเป็นแผลมาก่อนหรือบริเวณที่มีกระดูกยื่น และต้องระวังเป็นพิเศษในผู้ป่วยโรคเบาหวาน อัมพาต เด็ก และผู้สูงอายุ เพราะมักมีความรู้สึกในการรับรู้และตอบสนองช้า อาจทำให้ผิวหนังไหม้พองได้ง่าย
- หลังจากประคบสมุนไพรเสร็จใหม่ ๆ ไม่ควรอาบน้ำทันที เพราะเป็นการล้างตัวยาจากผิวหนัง และร่างกายยังไม่สามารถปรับตัวได้ทันที (จากร้อนเป็นเย็นทันทีทันใด) อาจทำให้เกิดเป็นไข้ได้
- ควรระวังการใช้ในผู้ที่แพ้ส่วนประกอบในยาประคบ

1.8 ยาบำรุงธาตุ ปรับธาตุ

1. ยาตรีเกสรมาศ

ยาชง (รพ.)

สูตรตำรับ

ในผงยา 90 กรัม ประกอบด้วย

เปลือกฝิ่นต้น เกสรบัวหลวง ลูกมะตูมอ่อน หนักสิ่งละ 30 กรัม

คำแนะนำ

แก้ก่อนเพลีย ปรับธาตุในผู้ป่วยที่เพิ่งฟื้นจากการเจ็บป่วย เช่น ไข้ ท้องเสีย

ขนาดและวิธีใช้

รับประทานครั้งละ 1 กรัม ชงน้ำร้อนประมาณ 120 - 200 มิลลิลิตร ดื่มขณะยาเย็น วันละ 4 ครั้ง ก่อนอาหารและก่อนนอน

คำเตือน

- ไม่ควรรับประทานติดต่อกันเกิน 1 เดือน
- หากใช้เกินขนาดที่แนะนำ อาจจะทำให้ท้องผูก
- ควรระวังการใช้ยาในผู้ป่วยที่แพ้ละอองเกสรดอกไม้

2. ยาตรีพิภัก

ยาแคปซูล (รพ.)

สูตรตำรับ

ในผงยา 90 กรัม ประกอบด้วย

1. เนื้อลูกสมอไทย เนื้อลูกสมอพิเภก เนื้อลูกมะขามป้อม หนักสิ่งละ 10 กรัม
2. เหง้าขิงแห้ง พริกไทยอ่อน ดอกดีปลี หนักสิ่งละ 10 กรัม
3. รากเจตมูลเพลิงแดง รากข้าพลุ เถาสะค้าน หนักสิ่งละ 10 กรัม

คำแนะนำ

ปรับสมดุลธาตุ

ขนาดและวิธีใช้

รับประทานครั้งละ 250 – 500 มิลลิกรัม วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร

ข้อห้ามใช้

ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ ผู้ที่มีไข้

คำเตือน

- ไม่ควรใช้ยานี้ในฤดูร้อน ส่งผลให้ไฟธาตุกำเริบ

- ควรระวังการใช้ร่วมกับยา phenytonin, propranolol, theophylline และ rifampicin เนื่องจากตำรับนี้มีพริกไทยและดอกดีปลีในปริมาณสูง

3. ยาเบญจกูล

ยาแคปซูล ยาผง ยาเม็ด ยาลูกกลอน ยาแคปซูล (รพ.) ยาขง (รพ.) ยาเม็ด (รพ.)

สูตรตำรับ

ในผงยา 100 กรัม ประกอบด้วย

ดอกดีปลี รากข้าวพุลู เถาสะค่าน รากเจตมูลเพลิงแดง เหง้าขิงแห้ง หนักสิ่งละ 20 กรัม

คำแนะนำ

บำรุงธาตุ แก้อาการให้ปกติ

ขนาดและวิธีใช้

ชนิดขง

รับประทานครั้งละ 1.5 – 2 กรัม วันละ 3 ครั้ง หลังอาหาร

ชนิดผง

รับประทานครั้งละ 800 มิลลิกรัม – 1 กรัม วันละ 3 เวลา หลังอาหาร

ชนิดแคปซูล ชนิดเม็ด และชนิดลูกกลอน

รับประทานครั้งละ 800 มิลลิกรัม – 1 กรัม วันละ 3 ครั้ง หลังอาหาร

ข้อห้ามใช้

ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ ผู้ที่มีไข้ และเด็กเล็ก

คำเตือน

- ไม่ควรใช้ยานี้ในฤดูร้อน จะส่งผลให้ไฟธาตุกำเริบ

- ไม่ควรรับประทานติดต่อกันนานเกิน 7 วัน

4. ยาปลูกไฟธาตุ

ยาแคปซูล (รพ.) ยาลูกกลอน (รพ.)

สูตรตำรับ

ในผงยา 100 กรัม ประกอบด้วย

1. พริกไทยล่อน หนัก 50 กรัม

2. ดอกดีปลี รากข้าวพุลู ผักแพวแดง (ทั้งต้น) เถาสะค่าน เหง้าขิงแห้ง ลูกผักชีล้อม เหง้าว่านน้ำ หัวแห้วหมู ผิวมะกรูด ลูกพิลังกาสา หนักสิ่งละ 5 กรัม

คำแนะนำ

ปลูกไฟธาตุให้บริบูรณ์ ปรับระบบการย่อยอาหารให้ดีขึ้น

ขนาดและวิธีใช้

รับประทานครั้งละ 500 มิลลิกรัม – 1.5 กรัม วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร

ข้อห้ามใช้

ห้ามใช้ในหญิงตกเลือดหลังคลอด หญิงตั้งครรภ์ และผู้ที่มีไข้

คำเตือน

ควรระวังการใช้ ร่วมกับยา phenytoin, propranolol, theophylline และ rifampicin
เนื่องจากตำรับนี้มีพริกไทยในปริมาณสูง

อาการไม่พึงประสงค์
แสบร้อนยอดอก

2. ยาพัฒนาจากสมุนไพร

2.1 ยารักษากลุ่มอาการของระบบทางเดินอาหาร

2.1.1 กลุ่มยาขับลม บรรเทาอาการท้องอืด ท้องเฟ้อ

1. ยาขมิ้นชัน

ยาแคปซูล ยาเม็ด ยาแคปซูล (รพ.) ยาเม็ด (รพ.)

ตัวยาสำคัญ

ผงเหง้าขมิ้นชัน (*Curcuma longa* L.) มีสารสำคัญ curcuminoids

ไม่น้อยกว่าร้อยละ 5 โดยน้ำหนัก (w/w) และน้ำมันระเหยง่ายไม่น้อยกว่าร้อยละ 6 โดยปริมาตรต่อน้ำหนัก (v/w)

คำแนะนำ

บรรเทาอาการแน่นจุกเสียด ท้องอืด ท้องเฟ้อ

ขนาดและวิธีใช้

รับประทานครั้งละ 500 มิลลิกรัม - 1 กรัม วันละ 4 ครั้ง หลังอาหารและก่อนนอน

ข้อห้ามใช้

ห้ามใช้ในผู้ที่ท่อน้ำดีอุดตัน หรือผู้ที่ไวต่อยานี้

คำเตือน

- ควรระวังการใช้กับผู้ป่วยโรคหัวใจในถุงน้ำดี ยกเว้นภายใต้การดูแลของแพทย์
- ควรระวังการใช้กับหญิงตั้งครรภ์ ยกเว้นภายใต้การดูแลของแพทย์
- ควรระวังการใช้กับเด็ก เนื่องจากยังไม่มีข้อมูลด้านประสิทธิผลและความปลอดภัย
- ควรระวังการใช้ยานี้ร่วมกับสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulants) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets)
- ควรระวังการใช้ยานี้ร่วมกับยาที่กระบวนกรเมแทบอลิซึม ผ่านเอนไซม์ Cytochrome P450 (CYP 450) เนื่องจากสาร curcumin ยับยั้ง CYP 3A4, CYP

1A2 แต่กระตุ้นเอนไซม์ CYP 2A6

- ควรระวังการใช้ร่วมกับยาต้านมะเร็งบางชนิด เช่น doxorubicin, chlormethine, cyclophosphamide และ camptothecin เนื่องจาก curcumin อาจมีผลต้านฤทธิ์ยาดังกล่าว

อาการไม่พึงประสงค์
ผิวหนังอักเสบจากการแพ้

2. ยาขมิ้นชัน

ยาแคปซูล ยาเม็ด ยาแคปซูล (รพ.) ยาเม็ด (รพ.)

ตัวยาสำคัญ

ผงเหง้าขมิ้นชัน (*Curcuma longa* L.) มีสารสำคัญ curcuminoids ไม่น้อยกว่าร้อยละ 5 โดยน้ำหนัก (w/w) และน้ำมันระเหยง่ายไม่น้อยกว่าร้อยละ 6 โดยปริมาตรต่อน้ำหนัก (v/w)

คำแนะนำ

บรรเทาอาการแน่นจุกเสียด ท้องอืด ท้องเฟ้อ

ขนาดและวิธีใช้

รับประทานครั้งละ 500 มิลลิกรัม - 1 กรัม วันละ 4 ครั้ง หลังอาหารและก่อนนอน

ข้อห้ามใช้

ห้ามใช้ในผู้ที่ท่อน้ำดีอุดตัน หรือผู้ที่ไวต่อยานี้

คำเตือน

- ควรระวังการใช้กับผู้ป่วยโรคหัวใจในถุงน้ำดี ยกเว้นภายใต้การดูแลของแพทย์
- ควรระวังการใช้กับหญิงตั้งครรภ์ ยกเว้นภายใต้การดูแลของแพทย์
- ควรระวังการใช้กับเด็ก เนื่องจากยังไม่มีข้อมูลด้านประสิทธิผลและความปลอดภัย
- ควรระวังการใช้ยานี้ร่วมกับสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulants) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets)

- ควรระวังการใช้ยานี้ร่วมกับยาที่กระบวนการเมแทบอลิซึม ผ่านเอนไซม์ Cytochrome P450 (CYP 450) เนื่องจากสาร curcumin ยับยั้ง CYP 3A4, CYP 1A2 แต่กระตุ้นเอนไซม์ CYP 2A6

- ควรระวังการใช้ร่วมกับยารักษาโรคมะเร็งบางชนิด เช่น doxorubicin, chlormethine, cyclophosphamide และ camptothecin เนื่องจาก curcumin อาจมีผลต้านฤทธิ์ยาดังกล่าว

อาการไม่พึงประสงค์
ผิวหนังอักเสบจากการแพ้

3. ยาขิง

ยาแคปซูล ยาขง ยาแคปซูล (รพ.) ยามง (รพ.) ยาขง (รพ.)

ตัวยาสําคัญ

ผงแห้งขิง (*Zingiber officinale* Rosc.) ที่มีน้ำมันหอมระเหย ไม่น้อยกว่าร้อยละ 2 โดยปริมาตรต่อน้ำหนัก (v/w)

คำแนะนำ

1. บรรเทาอาการท้องอืด ขับลม แน่นจุกเสียด
2. ป้องกันและบรรเทาอาการคลื่นไส้ อาเจียน จากการเมารถ เมาเรือ
3. ป้องกันอาการคลื่นไส้ อาเจียน หลังการผ่าตัด

ขนาดและวิธีใช้

- บรรเทาอาการท้องอืด ขับลม แน่นจุกเสียด รับประทานวันละ 2 – 4 กรัม
- ป้องกันและบรรเทาอาการคลื่นไส้ อาเจียนจากการเมารถ เมาเรือ รับประทานวันละ 1 – 2 กรัม ก่อนเดินทาง 30 นาที – 1 ชั่วโมง หรือเมื่อมีอาการ
- ป้องกันอาการคลื่นไส้ อาเจียน หลังการผ่าตัด รับประทานครั้งละ 1 กรัม ก่อนการผ่าตัด 1 ชั่วโมง

คำเตือน

- ควรระวังการใช้ร่วมกับสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulants) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets)
- ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยโรคนิ่วในถุงน้ำดี ยกเว้นภายใต้การดูแลของแพทย์
- ไม่แนะนำให้รับประทานในเด็กอายุต่ำกว่า 6 ขวบ

อาการไม่พึงประสงค์

อาการแสบร้อนบริเวณทางเดินอาหาร อาการระคายเคืองบริเวณปากและคอ

4. ยาขิง

ยาแคปซูล ยาขง ยาแคปซูล (รพ.) ยาผง (รพ.) ยาขง (รพ.)

ตัวยาสําคัญ

ผงแห้งขิง (*Zingiber officinale* Rosc.) ที่มีน้ำมันหอมระเหย ไม่น้อยกว่าร้อยละ 2 โดยปริมาตรต่อน้ำหนัก (v/w)

คำแนะนำ

1. บรรเทาอาการท้องอืด ขับลม แน่นจุกเสียด
2. ป้องกันและบรรเทาอาการคลื่นไส้ อาเจียน จากการเมารถ เมาเรือ
3. ป้องกันอาการคลื่นไส้ อาเจียน หลังการผ่าตัด

ขนาดและวิธีใช้

- บรรเทาอาการท้องอืด ขับลม แน่นจุกเสียด รับประทานวันละ 2 – 4 กรัม
- ป้องกันและบรรเทาอาการคลื่นไส้ อาเจียนจากการเมารถ เมาเรือ รับประทานวันละ 1 – 2 กรัม ก่อนเดินทาง 30 นาที – 1 ชั่วโมง หรือเมื่อมีอาการ
- ป้องกันอาการคลื่นไส้ อาเจียน หลังการผ่าตัด รับประทานครั้งละ 1 กรัม ก่อนการผ่าตัด 1 ชั่วโมง

คำเตือน

- ควรระวังการใช้ร่วมกับสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulants) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets)
- ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยโรคหัวใจในถุงน้ำดี ยกเว้นภายใต้การดูแลของแพทย์
- ไม่แนะนำให้รับประทานในเด็กอายุต่ำกว่า 6 ขวบ

อาการไม่พึงประสงค์

อาการแสบร้อนบริเวณทางเดินอาหาร อาการระคายเคืองบริเวณปากและคอ

2.1.2 กลุ่มยาบรรเทาอาการท้องผูก

1. ยาซุมเห็ดเทศ

ยาแคปซูล ยาซง ยาแคปซูล (รพ.) ยาซง (รพ.)

ตัวยาสำคัญ

ผงใบซุมเห็ดเทศ [*Senna alata* (L.) Roxb., *Cassia alata* L. (ชื่อพ้อง)] ที่มีสารสำคัญ hydroxyanthracene derivatives โดยคำนวณเป็น rhein-8-glucoside ไม่น้อยกว่าร้อยละ 1.0 โดยน้ำหนัก (w/w)

คำแนะนำ

บรรเทาอาการท้องผูก

ขนาดและวิธีใช้

ชนิดซง

รับประทานครั้งละ 3 – 6 กรัม ซงน้ำร้อนประมาณ 120 - 200 มิลลิลิตร นาน 10 นาที วันละ 1 ครั้ง ก่อนนอน

ชนิดแคปซูล

รับประทานครั้งละ 3 – 6 กรัม วันละ 1 ครั้ง ก่อนนอน

ข้อห้ามใช้

ผู้ป่วยที่มีภาวะทางเดินอาหารอุดตัน (gastrointestinal obstruction) หรือปวดท้องโดยไม่ทราบสาเหตุ

คำเตือน

- ควรระวังการใช้ในเด็กอายุต่ำกว่า 12 ปี หรือในผู้ป่วย inflammatory bowel disease

- การรับประทานยาในขนาดสูงอาจทำให้เกิดไตอักเสบ (nephritis)

- ไม่ควรใช้ติดต่อกันเป็นระยะเวลานาน เพราะจะทำให้ท้องเสีย ซึ่งส่งผลให้มีการสูญเสียน้ำและเกลือแร่มากเกินไปโดยเฉพาะโพแทสเซียม และทำให้ลำไส้ใหญ่ชินต่อยา ถ้าไม่ใช้ยาจะไม่ถ่าย

- ควรระวังการใช้ในหญิงตั้งครรภ์และหญิงให้นมบุตร

อาการไม่พึงประสงค์

อาจทำให้เกิดอาการปวดมวนท้อง เนื่องจากการบีบตัวของลำไส้ใหญ่

2. ยาซุมเห็ดเทศ

ยาแคปซูล ยาซง ยาแคปซูล (รพ.) ยาซง (รพ.)

ตัวยาสำคัญ

ผงใบซุมเห็ดเทศ [*Senna alata* (L.) Roxb., *Cassia alata* L. (ชื่อพ้อง)] ที่มีสารสำคัญ

hydroxyanthracene derivatives โดยคำนวณเป็น rhein-8-glucoside

ไม่น้อยกว่าร้อยละ 1.0 โดยน้ำหนัก (w/w)

คำแนะนำ

บรรเทาอาการท้องผูก

ขนาดและวิธีใช้

ชนิดซง

รับประทานครั้งละ 3 – 6 กรัม ซงน้ำร้อนประมาณ 120 - 200 มิลลิลิตร นาน 10 นาที
วันละ 1 ครั้ง ก่อนนอน

ชนิดแคปซูล

รับประทานครั้งละ 3 – 6 กรัม วันละ 1 ครั้ง ก่อนนอน

ข้อห้ามใช้

ผู้ป่วยที่มีภาวะทางเดินอาหารอุดตัน (gastrointestinal obstruction)

หรือปวดท้องโดยไม่ทราบสาเหตุ

คำเตือน

- ควรระวังการใช้ในเด็กอายุต่ำกว่า 12 ปี หรือในผู้ป่วย inflammatory bowel disease

- การรับประทานยาในขนาดสูงอาจทำให้เกิดไตอักเสบ (nephritis)

- ไม่ควรใช้ติดต่อกันเป็นระยะเวลานาน เพราะจะทำให้ท้องเสีย ซึ่งส่งผลให้มีการสูญเสียน้ำและเกลือแร่มากเกินไปโดยเฉพาะโพแทสเซียม และทำให้ลำไส้ใหญ่ชินต่อยา ถ้าไม่ใช้ยาจะไม่ถ่าย

- ควรระวังการใช้ในหญิงตั้งครรภ์และหญิงให้นมบุตร

อาการไม่พึงประสงค์

อาจทำให้เกิดอาการปวดมวนท้อง เนื่องจากการบีบตัวของลำไส้ใหญ่

3. ยามะขามแขก

ยาแคปซูล ยาเม็ด ยาขง ยาแคปซูล (รพ.) ยาขง (รพ.)

ตัวยาสำคัญ

ผงใบ หรือผงใบและฝักมะขามแขก (*Senna alexandrina* Mill.)

คำแนะนำ

บรรเทาอาการท้องผูก

ขนาดและวิธีใช้

ชนิดขง

รับประทานครั้งละ 2 กรัม ชงน้ำร้อนประมาณ 120 - 200 มิลลิลิตร ก่อนนอน

ชนิดแคปซูลและชนิดเม็ด

รับประทานครั้งละ 800 มิลลิกรัม - 1.2 กรัม ก่อนนอน

ข้อห้ามใช้

ผู้ป่วยที่มีภาวะทางเดินอาหารอุดตัน (gastrointestinal obstruction) หรือปวดท้องโดยไม่ทราบสาเหตุ

คำเตือน

- ควรระวังการใช้ในเด็กอายุต่ำกว่า 12 ปี หรือในผู้ป่วย inflammatory bowel disease
- การรับประทานยาในขนาดสูง อาจทำให้เกิดไตอักเสบ (nephritis)
- ไม่ควรใช้ติดต่อกันเป็นเวลานาน เพราะจะทำให้ท้องเสีย ซึ่งส่งผลให้มีการสูญเสียน้ำและเกลือแร่มากเกินไปโดยเฉพาะโพแทสเซียม และการใช้ติดต่อกันเป็นระยะเวลานานจะทำให้ลำไส้ใหญ่ชินต่อยา ถ้าไม่ใช้ยาจะไม่ถ่าย
- ควรระวังการใช้ยานี้กับหญิงตั้งครรภ์และหญิงให้นมบุตร

อาการไม่พึงประสงค์
ปวดมวนท้อง ผื่นคัน

4. ยามะขามแขก

ยาแคปซูล ยาเม็ด ยาขง ยาแคปซูล (รพ.) ยาขง (รพ.)

ตัวยาสําคัญ

ผงใบ หรือผงใบและฝักมะขามแขก (Senna alexandrina Mill.)

คำแนะนำ

บรรเทาอาการท้องผูก

ขนาดและวิธีใช้

ชนิดขง

รับประทานครั้งละ 2 กรัม ขงน้ำร้อนประมาณ 120 - 200 มิลลิลิตร ก่อนนอน

ชนิดแคปซูลและชนิดเม็ด

รับประทานครั้งละ 800 มิลลิกรัม - 1.2 กรัม ก่อนนอน

ข้อห้ามใช้

ผู้ป่วยที่มีภาวะทางเดินอาหารอุดตัน (gastrointestinal obstruction)
หรือปวดท้องโดยไม่ทราบสาเหตุ

คำเตือน

- ควรระวังการใช้ในเด็กอายุต่ำกว่า 12 ปี หรือในผู้ป่วย inflammatory bowel disease

- การรับประทานยาในขนาดสูง อาจทำให้เกิดไตอักเสบ (nephritis)

- ไม่ควรใช้ติดต่อกันเป็นเวลานาน เพราะจะทำให้ท้องเสีย

ซึ่งส่งผลให้มีการสูญเสียน้ำและเกลือแร่มากเกินไปโดยเฉพาะโพแทสเซียม และการใช้ติดต่อกันเป็นระยะเวลานานจะทำให้ลำไส้ใหญ่ชินต่อยา ถ้าไม่ใช้ยาจะไม่ถ่าย

- ควรระวังการใช้ยานี้กับหญิงตั้งครรภ์และหญิงให้นมบุตร

อาการไม่พึงประสงค์

ปวดมวนท้อง ผื่นคัน

2.1.3 กลุ่มยาบรรเทาอาการท้องเสีย

1. ยากล้วย

ยาผง (รพ.)

ตัวยาสําคัญ

ผงกล้วยน้ำว้าชนิดแก๊จัด [Musa sp.(ABB group) "Klui Nam Wa"]

หรือกล้วยหักมุกชนิดแก๊จัด [Musa sp. (ABB group) "triploid" cv.]

คำแนะนำ

รักษาแผลในกระเพาะอาหาร บรรเทาอาการท้องเสียชนิดที่ไม่เกิดจากการติดเชื้อ เช่น อุจจาระไม่เป็นมูก หรือมีเลือดปน

ขนาดและวิธีใช้

รับประทานครั้งละ 10 กรัม ชงน้ำร้อน 120 - 200 มิลลิลิตร วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร

คำเตือน

- ไม่ควรใช้ในคนที่ท้องผูก

- การรับประทานติดต่อกันนาน ๆ อาจทำให้ท้องอืดได้

อาการไม่พึงประสงค์

ท้องอืด

2. ยากล้วย

ยาผง (รพ.)

ตัวยาสําคัญ

ผงกล้วยน้ำว้าชนิดแก๊จัด [Musa sp.(ABB group) "Klui Nam Wa"]

หรือกล้วยหักมุกชนิดแก๊จัด [Musa sp. (ABB group) "triploid" cv.]

คำแนะนำ

รักษาแผลในกระเพาะอาหาร บรรเทาอาการท้องเสียชนิดที่ไม่เกิดจากการติดเชื้อ เช่น อุจจาระไม่เป็นมูก หรือมีเลือดปน

ขนาดและวิธีใช้

รับประทานครั้งละ 10 กรัม ชงน้ำร้อน 120 - 200 มิลลิลิตร วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร

คำเตือน

- ไม่ควรใช้ในคนที่ท้องผูก
- การรับประทานติดต่อกันนาน ๆ อาจทำให้ท้องอืดได้

อาการไม่พึงประสงค์

ท้องอืด

3. ยาฟ้าทะลายโจร

ยาแคปซูล ยาเม็ด ยาลูกกลอน ยาแคปซูล (รพ.) ยาลูกกลอน (รพ.)

ตัวยาสําคัญ

ผงจากส่วนเหนือดินของฟ้าทะลายโจร [*Andrographis paniculata* (Burm. f.) Wall. ex Nees] ที่มีสารสำคัญ total lactone โดยคำนวณเป็น andrographolide ไม่น้อยกว่าร้อยละ 6 โดยน้ำหนัก (w/w)

คำแนะนำ

บรรเทาอาการท้องเสียชนิดที่ไม่เกิดจากการติดเชื้อ เช่น อุจจาระไม่เป็นมูก หรือมีเลือดปน

ขนาดและวิธีใช้

รับประทานครั้งละ 500 มิลลิกรัม - 2 กรัม วันละ 4 ครั้ง หลังอาหารและก่อนนอน

ข้อห้ามใช้

- ห้ามใช้ในผู้ที่มีอาการแพ้ฟ้าทะลายโจร
- ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์และให้นมบุตร เนื่องจากอาจทำให้เกิดทารกวิรูปได้

คำเตือน

- หากใช้ยานี้ติดต่อกันเป็นเวลานาน อาจทำให้แขนขามีอาการชาหรืออ่อนแรง

- หากใช้ฟ้าทะลายโจรติดต่อกัน 3 วัน แล้วไม่หาย หรือมีอาการรุนแรงขึ้นระหว่างใช้ยาควรหยุดใช้และพบแพทย์
- ควรระวังการใช้ยานี้ร่วมกับสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulants) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets)
- ควรระวังการใช้ยานี้ร่วมกับยาลดความดันเลือดเพราะอาจเสริมฤทธิ์กันได้
- ควรระวังการใช้ยานี้ร่วมกับยาที่กระบวนการเมแทบอลิซึม ผ่านเอนไซม์ Cytochrome P450 (CYP 450) เนื่องจากฟ้าทะลายโจรมีฤทธิ์ยับยั้งเอนไซม์ CYP 1A2, CYP 2C9 และ CYP 3A4

อาการไม่พึงประสงค์

อาจทำให้เกิดอาการผิดปกติของทางเดินอาหาร เช่น ปวดท้อง ท้องเดิน คลื่นไส้ เบื่ออาหาร วิงเวียนศีรษะ ใจสั่น และอาจเกิดลมพิษได้

4. ยาฟ้าทะลายโจร

ยาแคปซูล ยาเม็ด ยาลูกกลอน ยาแคปซูล (รพ.) ยาลูกกลอน (รพ.)

ตัวยาสําคัญ

ผงจากส่วนเหนือดินของฟ้าทะลายโจร [*Andrographis paniculata* (Burm. f.) Wall. ex Nees] ที่มีสารสำคัญ total lactone โดยคำนวณเป็น andrographolide ไม่น้อยกว่าร้อยละ 6 โดยน้ำหนัก (w/w)

คำแนะนำ

บรรเทาอาการท้องเสียชนิดที่ไม่เกิดจากการติดเชื้อ เช่น อุจจาระไม่เป็นมูก หรือมีเลือดปน

ขนาดและวิธีใช้

รับประทานครั้งละ 500 มิลลิกรัม – 2 กรัม วันละ 4 ครั้ง หลังอาหารและก่อนนอน

ข้อห้ามใช้

- ห้ามใช้ในผู้ที่มีอาการแพ้ฟ้าทะลายโจร
- ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์และให้นมบุตร เนื่องจากอาจทำให้เกิดทารกวิรูปได้

คำเตือน

- หากใช้ยานี้ติดต่อกันเป็นเวลานาน อาจทำให้แขนขามีอาการชาหรืออ่อนแรง
- หากใช้ฟ้าทะลายโจรติดต่อกัน 3 วัน แล้วไม่หาย หรือมีอาการรุนแรงขึ้นระหว่างใช้ยาควรหยุดใช้และพบแพทย์
- ควรระวังการใช้ยานี้ร่วมกับสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulants) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets)
- ควรระวังการใช้ยานี้ร่วมกับยาลดความดันเลือดเพราะอาจเสริมฤทธิ์กันได้
- ควรระวังการใช้ยานี้ร่วมกับยาที่กระบวนการเมแทบอลิซึม ผ่านเอนไซม์ Cytochrome P450 (CYP 450) เนื่องจากฟ้าทะลายโจรมีฤทธิ์ยับยั้งเอนไซม์ CYP 1A2, CYP 2C9 และ CYP 3A4

อาการไม่พึงประสงค์

อาจทำให้เกิดอาการผิดปกติของทางเดินอาหาร เช่น ปวดท้อง ท้องเดิน คลื่นไส้ เบื่ออาหาร วิงเวียนศีรษะ ใจสั่น และอาจเกิดลมพิษได้

2.1.4 กลุ่มยารักษาแผลในกระเพาะอาหาร

1. ยากล้วย

ยาผง (รพ.)

ตัวยาสําคัญ

ผงกล้วยน้ำว้าชนิดแก้จืด [Musa sp.(ABB group) "Klui Nam Wa"]

หรือกล้วยหักมุกชนิดแก้จืด [Musa sp. (ABB group) "triploid" cv.]

คำแนะนำ

รักษาแผลในกระเพาะอาหาร

ขนาดและวิธีใช้

รับประทานครั้งละ 10 กรัม ชงน้ำร้อน 120 - 200 มิลลิลิตร วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร

คำเตือน

- ไม่ควรใช้กับผู้ท้องผูก

- การรับประทานติดต่อกันนานๆ อาจทำให้ท้องอืดได้

อาการไม่พึงประสงค์

ท้องอืด

2.1.5 กลุ่มยาบรรเทาอาการคลื่นไส้ อาเจียน

1. ยาขิง

ยาแคปซูล ยาขิง ยาแคปซูล (รพ.) ยาผง (รพ.) ยาขง (รพ.)

ตัวยาสำคัญ

ผงแห้งขิง (*Zingiber officinale* Rosc.) ที่มีน้ำมันหอมระเหย ไม่น้อยกว่าร้อยละ 2 โดยปริมาตรต่อน้ำหนัก (v/w)

คำแนะนำ

1. บรรเทาอาการแน่นจุกเสียด ท้องอืด ท้องเฟ้อ
2. ป้องกันและบรรเทาอาการคลื่นไส้ อาเจียน ที่มีสาเหตุจากการเมารถ เมาเรือ
3. ป้องกันอาการคลื่นไส้ อาเจียน หลังการผ่าตัด

ขนาดและวิธีใช้

- บรรเทาอาการท้องอืด ขับลม แน่นจุกเสียด

รับประทานวันละ 2 – 4 กรัม

- ป้องกันและบรรเทาอาการคลื่นไส้ อาเจียน ที่มีสาเหตุจากการเมารถ เมาเรือ

รับประทานวันละ 1 - 2 กรัม ก่อนเดินทาง 30 นาที - 1 ชั่วโมง หรือเมื่อมีอาการ

- ป้องกันอาการคลื่นไส้ อาเจียน หลังการผ่าตัด

รับประทานครั้งละ 1 กรัม ก่อนการผ่าตัด 1 ชั่วโมง

คำเตือน

- ควรระวังการใช้ร่วมกับสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulants) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets)

- ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยโรคนิวโมเนียในถุงน้ำดี ยกเว้นภายใต้การดูแลของแพทย์

- ไม่แนะนำให้รับประทานในเด็กอายุต่ำกว่า 6 ขวบ

อาการไม่พึงประสงค์

อาการแสบร้อนบริเวณทางเดินอาหาร อาการระคายเคืองบริเวณปากและคอ

2.2 ยารักษากลุ่มอาการของระบบทางเดินหายใจ

1. ยาฟ้าทะลายโจร

ยาแคปซูล ยาเม็ด ยาลูกกลอน ยาแคปซูล (รพ.) ยาลูกกลอน (รพ.)

ตัวยาสำคัญ

ผงจากส่วนเหนือดินของฟ้าทะลายโจร [*Andrographis paniculata* (Burm. f.) Wall. ex Nees] ที่มีสารสำคัญ total lactone โดยคำนวณเป็น andrographolide ไม่น้อยกว่าร้อยละ 6 โดยน้ำหนัก (w/w)

คำแนะนำ

1. บรรเทาอาการเจ็บคอ

2. บรรเทาอาการของโรคหวัด (common cold) เช่น เจ็บคอ ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ

ขนาดและวิธีใช้

บรรเทาอาการหวัด เจ็บคอ รับประทานครั้งละ 1.5 – 3 กรัม วันละ 4 ครั้ง หลังอาหารและก่อนนอน

ข้อห้ามใช้

- ห้ามใช้ในผู้ที่มีอาการแพ้ฟ้าทะลายโจร
- ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์และให้นมบุตร เนื่องจากอาจทำให้เกิดทารกวิรูปได้
- ห้ามใช้ฟ้าทะลายโจรสำหรับแก้เจ็บคอในกรณีต่าง ๆ ต่อไปนี้
 - ในผู้ป่วยที่มีอาการเจ็บคอเนื่องจากติดเชื้อ Streptococcus group A
 - ในผู้ป่วยที่มีประวัติเป็นโรคไตอักเสบ เนื่องจากเคยติดเชื้อ Streptococcus group
 - ในผู้ป่วยที่มีประวัติเป็นโรคหัวใจรูห์มาติก
 - ในผู้ป่วยที่มีอาการเจ็บคอเนื่องจากการติดเชื้อแบคทีเรีย และมีอาการรุนแรง เช่น มีตุ่มหนองในคอ มีไข้สูง และหนาวสั่น

คำเตือน

- หากใช้ติดต่อกันเป็นเวลานาน อาจทำให้แขนขามีอาการชาหรืออ่อนแรง
- หากใช้ฟ้าทะลายโจรติดต่อกัน 3 วัน แล้วไม่หาย หรือ มีอาการรุนแรงขึ้นระหว่างใช้ยา ควรหยุดใช้และพบแพทย์
- ควรระวังการใช้ร่วมกับสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulants) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets)
- ควรระวังการใช้ร่วมกับยาลดความดันเลือดเพราะอาจเสริมฤทธิ์กันได้
- ควรระวังการใช้ร่วมกับยาที่กระบวนการเมแทบอลิซึม ผ่านเอนไซม์ Cytochrome P450 (CYP 450) เนื่องจากฟ้าทะลายโจรมีฤทธิ์ยับยั้งเอนไซม์ CYP 1A2, CYP 2C9 และ CYP 3A4

อาการไม่พึงประสงค์

อาจทำให้เกิดอาการผิดปกติของทางเดินอาหาร เช่น ปวดท้อง ท้องเดิน คลื่นไส้ เบื่ออาหาร วิงเวียนศีรษะ ใจสั่น และอาจเกิดลมพิษได้

2.3 ยารักษากลุ่มอาการทางระบบผิวหนัง

1. ยาทิงเจอร์ทองพันชั่ง ยาทิงเจอร์ (รพ.)

ตัวยาสําคัญ

สารสกัดเอทิลแอลกอฮอล์ (70 เปอร์เซ็นต์) ของใบทองพันชั่งสด (*Rhinacanthus nasutus* (L.) Kurz) ร้อยละ 10 โดยน้ำหนักต่อปริมาตร (w/v)

คำแนะนำ

ทาแก้กลากเกลื้อน โรคผิวหนังที่เกิดจากเชื้อรา น้ำกัดเท้า

ขนาดและวิธีใช้

ทาบริเวณที่มีอาการ วันละ 2 ครั้ง เช้า – เย็น ทาจนกว่าจะหาย และใช้ต่อเนื่องอีกอย่างน้อย 2 สัปดาห์

ข้อห้ามใช้

- ห้ามทาบริเวณขอบตาและเนื้อเยื่ออ่อน
- ห้ามทาบริเวณผิวหนังที่มีบาดแผลหรือมีแผลเปิด

2. ยาทิงเจอร์พลู ยาทิงเจอร์ (รพ.)

ตัวยาสําคัญ

สารสกัดเอทิลแอลกอฮอล์ (70 เปอร์เซ็นต์) ของใบพลูสด (*Piper betle* L.) ร้อยละ 50 โดยน้ำหนักต่อปริมาตร (w/v)

คำแนะนำ

บรรเทาอาการผิวหนังอักเสบ อาการอักเสบจากแมลง กัด ต่อย

ขนาดและวิธีใช้

ทาบริเวณที่มีอาการ วันละ 2 ครั้ง เช้า – เย็น

ข้อห้ามใช้

- ห้ามทาบริเวณขอบตาและเนื้อเยื่ออ่อน
- ห้ามทาบริเวณผิวหนังที่มีบาดแผลหรือมีแผลเปิด

อาการไม่พึงประสงค์

เมื่อทาติดต่อกันเป็นเวลานาน อาจทำให้ผิวหนังเป็นสีดำ แต่เมื่อหยุดยาแล้วอาการจะหายไป

3. ยาบัวบก

ยาครีม ยาครีม (รพ.)

ตัวยาสำคัญ

สารสกัดเอทิลแอลกอฮอล์ (70 เปอร์เซ็นต์) ของใบบัวบกแห้ง [*Centella asiatica* (L.) Urb.] ร้อยละ 7 โดยน้ำหนัก (w/w)

คำแนะนำ

ใช้สมานแผล

ขนาดและวิธีใช้

ทำความสะอาดแผลด้วยยาฆ่าเชื้อก่อนทายา ใช้ทาบริเวณที่เป็นแผลวันละ 1 - 3 ครั้ง หรือตามแพทย์สั่ง

ข้อห้ามใช้

- ห้ามใช้ในผู้ป่วยที่แพ้พืชในวงศ์ Apiaceae (Umbelliferae) เช่น ยี่หระ ผักชี
- ห้ามใช้ในผู้ที่มีประวัติเป็นโรคมะเร็งผิวหนัง
- ห้ามใช้ในแผลเปิด

คำเตือน

ควรหลีกเลี่ยงการใช้ติดต่อกันเป็นเวลานาน

อาการไม่พึงประสงค์

มีรายงานว่า การทาสารสกัดใบบัวบกชนิดขี้ผึ้งหรือผง อาจทำให้เกิดผื่นแพ้สัมผัสได้

4. ยาเปลือกมังคุด ยาน้ำใส (รพ.)

ตัวยาสำคัญ

สารสกัดเอทิลแอลกอฮอล์ (95 เปอร์เซ็นต์) ของเปลือกมังคุดแห้ง (*Garcinia mangostana* L.)
ร้อยละ 10 โดยน้ำหนักต่อปริมาตร (w/v)

คำแนะนำ

ทาแผลสด และแผลเรื้อรัง

ขนาดและวิธีใช้

ทาบริเวณที่เป็นแผล วันละ 2 ครั้ง เช้า – เย็น

ข้อห้ามใช้

ห้ามทาบริเวณขอบตาและเนื้อเยื่ออ่อน

5. ยาพญาอ

ยาครีม ยาโลชั่น สารละลาย (สำหรับป้ายปาก) ยาโลชั่น (รพ.) สารละลาย (สำหรับป้ายปาก)
(รพ.) ยาขี้ผึ้ง (รพ.) ยาทิงเจอร์ (รพ.)

ตัวยาสำคัญ

สารสกัดเอทิลแอลกอฮอล์ของใบพญาอแห้ง [*Clinacanthus nutans* (Burm. f.) Lindau]

คำแนะนำ

1. ยาครีม บรรเทาอาการของ เริมและงูสวัด
2. สารละลาย (สำหรับป้ายปาก) รักษาแผลในปาก (aphthous ulcer)
แผลจากการฉายรังสีและเคมีบำบัด
3. ยาโลชั่น บรรเทาอาการ ผดผื่นคัน ลมพิษ ตุ่มคัน
4. ยาขี้ผึ้ง บรรเทาอาการอักเสบ ปวด บวมจากแมลงกัดต่อย
5. ยาทิงเจอร์ บรรเทาอาการของเริม และงูสวัด

ขนาดและวิธีใช้

ทาบริเวณที่มีอาการ วันละ 5 ครั้ง

6. ยาวานหางจระเข้

ยาเจล ยาโลชั่นเตรียมสด (รพ.)

ตัวยาสำคัญ

ชนิดเจล

ยาที่มีปริมาณของวุ้นวานหางจระเข้ [Aloe vera (L.) Burm.f.] ไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 โดยน้ำหนัก

ชนิดโลชั่นเตรียมสด

ยาที่มีปริมาณของวุ้นวานหางจระเข้ [Aloe vera (L.) Burm.f.] ไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 โดยน้ำหนัก (w/w)

คำแนะนำ

รักษาแผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก (burn)

ขนาดและวิธีใช้

ชนิดเจล

ทาบริเวณผิวหนังที่ถูกไฟไหม้น้ำร้อนลวก วันละ 3-4 ครั้ง

ชนิดโลชั่นเตรียมสด

ทาบริเวณผิวหนังที่ถูกไฟไหม้น้ำร้อนลวก วันละ 3-4 ครั้ง

คำเตือน

ไม่ควรใช้ในผู้ที่มีประวัติแพ้วานหางจระเข้ หรือผลิตภัณฑ์ที่ผสมวานหางจระเข้

อาการไม่พึงประสงค์

อาจทำให้เกิดอาการคัน มีผื่นแดง หรือผื่นแพ้สัมผัสได้

หากมีอาการดังกล่าวให้หยุดใช้ยาข้อมูลเพิ่มเติม ยาโลชั่นเตรียมสด มีอายุการเก็บ 7 วัน

เก็บยาไว้ในตู้เย็น (อุณหภูมิ 2-8 องศาเซลเซียส)

7. ยาเมล็ดน้อยหน่า ยาครีม

ตัวยาสำคัญ

ยาที่มีปริมาณน้ำมันบีบเย็นจากเมล็ดน้อยหน่า [*Annona squamosa* Linn.] ร้อยละ 20 โดยน้ำหนัก (w/w)

คำแนะนำ

กำจัดเหา

ขนาดและวิธีใช้

ชโลมครีม 20 - 30 กรัม ที่ผม ทั้งไว้ประมาณ 3 ชั่วโมง ใช้สัปดาห์ละ 1 ครั้ง ติดต่อกัน 3 สัปดาห์

ข้อห้ามใช้

ควรระวังอย่าให้ครีมเข้าตา และอย่าใช้บริเวณที่มีแผลหรือแผลถลอก

อาการไม่พึงประสงค์

อาจทำให้เกิดอาการคัน มีผื่นแดง หรือผื่นแพ้สัมผัสได้ หากมีอาการดังกล่าว ให้หยุดใช้ยา

2.4 ยารักษากลุ่มอาการทางกล้ามเนื้อและกระดูก

2.4.1 ยาสำหรับรับประทาน

1. ยาเถาวัลย์เปรียง

ยาแคปซูล (รพ.)

ตัวยาสําคัญ

ผงจากเถาของเถาวัลย์เปรียง [Derris scandens (Roxb.) Benth.]

คำแนะนำ

บรรเทาอาการปวดกล้ามเนื้อ ลดการอักเสบของกล้ามเนื้อ

ขนาดและวิธีใช้

รับประทานครั้งละ 500 มิลลิกรัม – 1 กรัม วันละ 3 ครั้ง หลังอาหารทันที

ข้อห้ามใช้

ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์

คำเตือน

- ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยโรคแผลเปื่อยเพปติก

เนื่องจากเถาวัลย์เปรียงออกฤทธิ์คล้ายยาแก้ปวดกลุ่มยาต้านการอักเสบที่ไม่ใช่สเตียรอยด์ (Nonsteroidal Anti-Inflammatory Drugs: NSAIDs)

- อาจทำให้เกิดการระคายเคืองระบบทางเดินอาหาร

อาการไม่พึงประสงค์

ปวดท้อง ท้องผูก ปัสสาวะบ่อย คอแห้ง ใจสั่น

2. ยาสารสกัดจากเถาวัลย์เปรียง

ยาแคปซูล

ตัวยาสําคัญ

สารสกัดจากเถาของเถาวัลย์เปรียง [Derris scandens (Roxb.) Benth.] ที่สกัดด้วย 50 เปอร์เซ็นต์ของเอทิลแอลกอฮอล์

คำแนะนำ

บรรเทาอาการปวดหลังส่วนล่าง (low back pain) และอาการปวดจากข้อเข่าเสื่อม (Knee Osteoarthritis)

ขนาดและวิธีใช้

รับประทานครั้งละ 400 มิลลิกรัม วันละ 2 ครั้ง หลังอาหารทันที

ข้อห้ามใช้

ห้ามใช้กับหญิงตั้งครรภ์

คำเตือน

- ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยโรคแผลเปื่อยเพปติก เนื่องจากกรดวอลย์เปรี้ยวออกฤทธิ์คล้ายยาแก้ปวดกลุ่มยาต้านการอักเสบที่ไม่ใช่สเตียรอยด์ (Nonsteroidal Anti-Inflammatory Drugs: NSAIDs)
- อาจทำให้เกิดการระคายเคืองระบบทางเดินอาหาร

อาการไม่พึงประสงค์

เวียนศีรษะ ปวดศีรษะ อุดจากระเหลว

2.4.2 ยาสำหรับใช้ภายนอก

1. ยาพริก

ยาเจล ยาครีม (รพ.) ยาเจล (รพ.) ยาขี้ผึ้ง (รพ.)

ตัวยาสำคัญ

ยาที่มีสารสกัดจากผลพริกแห้ง (*Capsicum annum* L., *Capsicum frutescens* L.)

โดยควบคุมความแรงของสาร capsaicin ในผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปร้อยละ 0.025

โดยน้ำหนัก (w/w)

คำแนะนำ

บรรเทาอาการปวดข้อ ปวดกล้ามเนื้อ (musculoskeletal pain)

ขนาดและวิธีใช้

ทาบริเวณที่ปวด 3 - 4 ครั้ง ต่อวัน

ข้อห้ามใช้

- ห้ามใช้ในผู้ป่วยที่แพ้ capsaicin

- ห้ามสัมผัสบริเวณตา

- ระวังอย่าทาเจลบริเวณผิวหนังที่บอบบางหรือบริเวณผิวหนังที่แตก
เนื่องจากทำให้เกิดอาการระคายเคือง

คำเตือน

- การใช้ร่วมกับยารักษาโรคหัวใจ กลุ่ม angiotensin-converting enzyme inhibitor (ACE inhibitor) อาจทำให้เกิดอาการไอเพิ่มขึ้น

- อาจเพิ่มการดูดซึมของยาโรคหอบหืด คือ theophylline ชนิดออกฤทธิ์เนิ่นนาน

- ควรระวังเมื่อใช้เจลพริกพร้อมกับยากลุ่มต่อไปนี้

- Angiotensin converting enzyme inhibitors
- Anticoagulants

- Antiplatelet agents
- Barbiturates
- Low molecular weight heparins
- Theophylline
- Thrombolytic agents

อาการไม่พึงประสงค์
ผิวหนังแดง ปวด และแสบร้อน

2. ยาไพล

ยาครีม

ตัวยาสําคัญ

ยาที่มีปริมาณน้ำมันหอมระเหยง่ายจากเหง้าไพล [*Zingiber montanum* (Koenig) Link ex Dietr.] ร้อยละ 14 โดยปริมาตรต่อน้ำหนัก (v/w)

คำแนะนำ

บรรเทาอาการบวม ฟกช้ำ เคล็ดยอก

ขนาดและวิธีใช้

ทาและถูเบา ๆ บริเวณที่มีอาการวันละ 2 - 3 ครั้ง

ข้อห้ามใช้

- ห้ามทาบริเวณขอบตาและเนื้อเยื่ออ่อน
- ห้ามทาบริเวณผิวหนังที่มีบาดแผลหรือมีแผลเปิด

3. ยาน้ำมันไพล

ยาน้ำมัน (รพ.)

ตัวยาสําคัญ

สารสกัดน้ำมันไพล [Zingiber montanum (Koenig) Link ex Dietr.]
ที่ได้จากการทอด (hot oil extract) ไม่น้อยกว่าร้อยละ 90 ในตำรับ

คำแนะนำ

บรรเทาอาการบวม ฟกช้ำ เคล็ดขัดยอก

ขนาดและวิธีใช้

ทาและถูเบา ๆ บริเวณที่มีอาการวันละ 2 - 3 ครั้ง

ข้อห้ามใช้

- ห้ามทาบริเวณขอบตาและเนื้อเยื่ออ่อน
- ห้ามทาบริเวณผิวหนังที่มีบาดแผลหรือมีแผลเปิด

2.5 ยารักษากลุ่มอาการทางระบบทางเดินปัสสาวะ

1. ยากระเจี๊ยบแดง

ยาชง (รพ.)

ตัวยาสําคัญ

ผงกระเจี๊ยบแดง (*Hibiscus sabdariffa* L.)

คำแนะนำ

ขับปัสสาวะ แก้กษัตเบา

ขนาดและวิธีใช้

รับประทาน ครั้งละ 2 – 3 กรัม ชงน้ำร้อน 120 – 200 มิลลิลิตร วันละ 3 ครั้ง หลังอาหาร

ข้อห้ามใช้

ห้ามใช้ในผู้ป่วยที่มีการทำงานของไตบกพร่อง

คำเตือน

กระเจี๊ยบแดงอาจทำให้เกิดอาการท้องเสียได้ เนื่องจากมีฤทธิ์เป็นยาระบาย

อาการไม่พึงประสงค์

อาจมีอาการปวดมวนท้องได้

2. ยาหญ้าหนวดแมว

ยาชง ยาชง (รพ.)

ตัวยาสําคัญ

ผงจากใบและส่วนยอดของหญ้าหนวดแมว [*Orthosiphon aristatus* (Blume) Miq.]

คำแนะนำ

ขับปัสสาวะ แก้กษัตเบา ขับนิ่วขนาดเล็ก

ขนาดและวิธีใช้

รับประทานครั้งละ 2 - 3 กรัม ชงน้ำร้อนประมาณ 120 - 200 มิลลิลิตร ดื่มวันละ 2 - 3 ครั้ง

ข้อห้ามใช้

ห้ามใช้ในผู้ป่วยที่มีการทำงานของหัวใจและ/หรือไตบกพร่อง

คำเตือน

- ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยที่ต้องจำกัดปริมาณโพแทสเซียม เช่น ผู้ที่เป็นโรคหัวใจ เนื่องจากยาหญ้าหนวดแมวมีปริมาณโพแทสเซียมสูง
- ควรระวังการใช้ร่วมกับยาลดน้ำตาลในเลือดชนิดรับประทาน (Oral hypoglycemic agents) หรือร่วมกับการฉีดอินซูลิน เพราะอาจทำให้เกิดการเสริมฤทธิ์กันได้

2.6 ยาแก้ไข้ แก้ร้อนใน

1. ยาบัวบก

ยาแคปซูล (รพ.) ยาชง(รพ.)

ตัวยาสําคัญ

ผงจากส่วนเหนือดินของบัวบก [*Centella asiatica* (L.) Urb.]

คำแนะนำ

แก้ไข้ แก้ร้อนใน ช้ำใน

ขนาดและวิธีใช้

ชนิดชง

รับประทานครั้งละ 2 - 4 กรัม ชงน้ำร้อนประมาณ 120 - 200 มิลลิลิตร วันละ 3 ครั้ง
หลังอาหาร

ชนิดแคปซูล

รับประทานครั้งละ 400 มิลลิกรัม วันละ 3 ครั้ง หลังอาหาร

ข้อห้ามใช้

ห้ามใช้ในผู้ป่วยที่แพ้สมุนไพรวงศ์ Apiaceae (Umbelliferae)

คำเตือน

- ไม่แนะนำให้ใช้ในผู้ที่สงสัยว่าเป็นไข้เลือดออกเนื่องจากอาจบดบังอาการของไข้เลือดออก
- หากใช้ยาเป็นเวลานานเกิน 3 วัน แล้วอาการไม่ดีขึ้นควรปรึกษาแพทย์
- หลีกเลี่ยงการใช้ติดต่อกันเป็นเวลานาน เพราะอาจทำให้เกิดพิษต่อตับได้ในผู้ป่วยบางราย
- ควรระวังการใช้ร่วมกับยาที่มีผลต่อตับ ยาขับปัสสาวะ และยาที่มีผลข้างเคียงทำให้ ง่วงนอน เพราะอาจเสริมฤทธิ์กันได้
- บัวบกอาจเพิ่มระดับน้ำตาลและคอเลสเตอรอลในเลือด และทำให้ประสิทธิภาพของยาลดน้ำตาลและยาลดคอเลสเตอรอลลดลง

- ควรระวังการใช้ร่วมกับยาที่มีกระบวนการเมแทบอลิซึมผ่าน Cytochrome P450 (CYP 450) เนื่องจากบับกมีฤทธิ์ยับยั้งเอนไซม์ CYP 2C9 และ CYP 2C19

อาการไม่พึงประสงค์

ง่วงนอน คลื่นไส้ อาเจียน แสบท้อง มวนท้อง ท้องอืด และปัสสาวะบ่อย

2. ยามะระขี้นก

ยาแคปซูล ยาชง ยาเม็ด ยาแคปซูล (รพ.) ยาชง (รพ.)

ตัวยาสำคัญ

ผงจากเนื้อผลแก่ที่ยังไม่สุกของมะระขี้นก (*Momordica charantia* L.)

คำแนะนำ

แก้ไข้ แก้อ่อนใน เจริญอาหาร

ขนาดและวิธีใช้

ชนิดชง

รับประทานครั้งละ 1 – 2 กรัม ชงน้ำร้อนประมาณ 120 - 200 มิลลิลิตร วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร

ชนิดแคปซูลและชนิดเม็ด

รับประทานครั้งละ 500 มิลลิกรัม - 1 กรัม วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร

ข้อห้ามใช้

ห้ามใช้ในเด็กหรือหญิงให้นมบุตร

เนื่องจากมีรายงานว่าทำให้ระดับน้ำตาลในเลือดลดลงอย่างมากจนเกิดอาการชักได้

คำเตือน

- ไม่แนะนำให้ใช้ในผู้ที่สงสัยว่าเป็นไข้เลือดออก เนื่องจากอาจบดบังอาการของไข้เลือดออก

- หากใช้ยาเป็นเวลานานเกิน 3 วันแล้ว อาการไม่ดีขึ้น ควรปรึกษาแพทย์

- ควรระวังการใช้ ร่วมกับยาลดน้ำตาลในเลือดชนิดรับประทาน (Oral Hypoglycemic Agents) อื่น ๆ หรือร่วมกับการฉีดอินซูลิน เพราะอาจทำให้เกิดการเสริมฤทธิ์กันได้

- ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยโรคตับ เพราะเคยมีรายงานว่าทำให้การเกิดตับอักเสบได้

อาการไม่พึงประสงค์

คลื่นไส้ วิงเวียน ชาปลายมือปลายเท้า hypoglycemic coma อาการชักในเด็ก ท้องเดิน ท้องอืด ปวดศีรษะ และอาจเพิ่มระดับเอนไซม์ gamma-glutamyl transferase และ alkaline phosphatase ในเลือดได้

3. ยารางจืด

ยาแคปซูล (รพ.) ยาชง (รพ.)

ตัวยาสําคัญ

ผงใบรางจืดโตเต็มที (*Thunbergia laurifolia* Lindl.)

คำแนะนำ

ถอนพิษไข้ แก้อ่อนใน

ขนาดและวิธีใช้

ชนิดชง

รับประทานครั้งละ 2 - 3 กรัม ชงน้ำร้อน 120 - 200 มิลลิลิตร วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร หรือเมื่อมีอาการ

ชนิดแคปซูล

รับประทานครั้งละ 500 มิลลิกรัม - 1 กรัม วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร

คำเตือน

- ไม่แนะนำให้ใช้ในผู้ที่สงสัยว่าเป็นไข้เลือดออก เนื่องจากอาจบดบังอาการของไข้เลือดออก

- หากใช้ยาเป็นเวลานานเกิน 3 วันแล้ว อาการไม่ดีขึ้น ควรปรึกษาแพทย์

- ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยเบาหวาน เพราะอาจเกิดภาวะน้ำตาลในเลือดต่ำ

- ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยที่ต้องใช้ยาอื่นอย่างต่อเนื่องเพราะยาร่างจิต อาจเร่งการขับยาเหล่านั้นออกจากร่างกาย ทำให้ประสิทธิผลของยาลดลง

4. ยาหญ้าปักกิ่ง

ยาแคปซูล (รพ.) ยาชง (รพ.)

ตัวยาสําคัญ

ผงหญ้าปักกิ่ง [Murdannia loriformis (Hassk.) R.S. Rao & Kammathy]

คำแนะนำ

แก้ไอ แก้อ่อนใน แก้น้ำเหลืองเสีย

ขนาดและวิธีใช้

ชนิดชง

รับประทานครั้งละ 2 – 3 กรัม ชงน้ำร้อนประมาณ 120 – 200 มิลลิลิตร วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร

ชนิดแคปซูล

รับประทานครั้งละ 400 - 500 มิลลิกรัม วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร

คำเตือน

- ไม่แนะนำให้ใช้ในผู้ที่สงสัยว่าเป็นไข้เลือดออกเนื่องจากอาจบดบังอาการของไข้เลือดออก

- หากใช้ยาเป็นเวลานานเกิน 3 วัน แล้วอาการไม่ดีขึ้นควรปรึกษาแพทย์

2.7 ยาถอนพิษเบื่อเมา

1. ยารางจืด

ยาขง (รพ.)

ตัวยาสำคัญ

ผงใบรางจืดโตเต็มที (Thunbergia laurifolia Lindl.)

คำแนะนำ

ถอนพิษเบื่อเมา

ขนาดและวิธีใช้

รับประทานครั้งละ 2 – 3 กรัม ชงน้ำร้อนประมาณ 120 - 200 มิลลิลิตร วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร หรือเมื่อมีอาการ

คำเตือน

- ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยเบาหวาน เพราะอาจเกิดภาวะน้ำตาลในเลือดต่ำ

- ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยที่ต้องใช้ยาอื่นอย่างต่อเนื่องเพราะยารางจืด อาจเร่งการขับยาเหล่านั้นออกจากร่างกาย ทำให้ประสิทธิผลของยาลดลง

2.8 ยาลดความอยากบุหรี

1. ยาหญ้าดอกขาว

ยาขง (รพ.)

ตัวยาสำคัญ

ผงหญ้าดอกขาว [Vernonia cinerea (L.) Less.]

คำแนะนำ

ลดความอยากบุหรี

ขนาดและวิธีใช้

รับประทานครั้งละ 2 กรัม ชงน้ำร้อนประมาณ 120 - 200 มิลลิลิตร หลังอาหาร วันละ 3 - 4 ครั้ง

คำเตือน

ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยโรคหัวใจ และโรคไต เนื่องจากยาหญ้าดอกขาวมีโพแทสเซียมสูง

อาการไม่พึงประสงค์

ปากแห้ง คอแห้ง

สำนักยา กลุ่มพัฒนาระบบ งานระบบยาแห่งชาติและสารสนเทศ
ตึกสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข ถ.ติวานนท์ ต.ตลาดขวัญ อ.เมือง
จ.นนทบุรี 11000
Email: nlem@fda.moph.go.th